

Η ΤΥΡΑΝΝΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΥΣΙΑΣ ΔΟΜΩΝ

scorched earth

Τα κείμενα μεταφράστηκαν από τον Ηλία Δ., ενώ την επιμέλειά τους είχε η λύδια. Ευχαριστούμε πολύ τον Γιώργο Δ. και τον Σωκράτη για τη βοήθειά τους στην επιμέλεια των κειμένων και τον Παναγιώτη Καλαμαρά. Δεν υπάρχει copyright, γι' αυτό φωτοτυπήστε και διανείμετε ελεύθερα. Καλό θα ήταν να αναγράφονται οι πηγές.

Οι εκδόσεις scorched earth στεγάζονται στην Κολεκτίβα Λίλη, για την οικονομική ενίσχυση της οποίας θα διατεθούν τα έσοδα από αυτή την έκδοση.

Για επικοινωνία: Τ.Θ. 4027, Τ.Κ. 10210, Αθήνα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή σελ. 4

Η Τυπάρια της Αρροσσίας Δομίων
της Jo Freeman σελ. 8

Η Τυπάρια της Τυπάριας
της Cathy Levine σελ. 34

Εισαγωγή

Η εκδοχή του κειμένου "Η τυραννία της απουσίας δομών" που μεταφράστηκε βρέθηκε στην ανθολογία κειμένων "Quiet Rumours: An anarcha-feminist reader" των εκδόσεων AK/Press - Dark Star που εκδόθηκε το 2002. Η πρώτη εκδοχή του παρουσιάστηκε υπό μορφή ομιλίας σε μια συνάντηση που είχε διοργανώσει η Νότια Ένωση Γυναικείων Δικαιωμάτων, στο Beulah του Μισισιπή, το Μάιο του 1970. Είχε γραφτεί για το "Notes From the Third Year", αλλά οι εκδότες δεν το συμπεριέλαβαν. Έπειτα δόθηκε σε διάφορες κινηματικές εκδόσεις. Η πρώτη επίσημη έκδοσή του ήταν στο 1ο τεύχος του 2ου τόμου του περιοδικού "Second Wave". Διαφορετικές εκδοχές του κειμένου εμφανίστηκαν στο "Berkeley Journal of Sociology", στον 17ο τόμο της διετίας 1972-73 και στο περιοδικό "Ms." τον Ιούλιο του 1973. Η παρούσα εκδοχή αποτελεί σύνθεση των τριών που προαναφέρθηκαν. Το κείμενο "Η Τυραννία της Τυραννίας" έχει μεταφραστεί από την προσούρα "Untying The Knot" των εκδόσεων Dark Star Press και Rebel Press (1984), που περιλαμβάνει επίσης και μια από τις συντομευμένες εκδοχές του "Η Τυραννία της Απουσίας Δομών". Τα δύο αυτά κείμενα έχουν κυκλοφορήσει στο παρελθόν στην Ελλάδα από τις εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος στη συλλογή κειμένων "Αναρχισμός και Φεμινισμός" (1980), η οποία έχει εξαντληθεί εδώ και χρόνια και δεν έχει επανεκδοθεί.

Είναι ίσως αμφιλεγόμενη, εν έτει 2003, η έκδοση κειμένων που είχαν γραφτεί στους κόλπους του κινήματος γυναικείας απελευθέρωσης κατά τη δεκαετία του 1970. Τόσο γιατί μπορεί να θεωρηθούν απαρχαιωμένα, όσο και επειδή οι συνθήκες στις οποίες αναφέρονται αφορούν μια άλλη εποχή και μια διαφορετική κοινωνική πραγματικότητα. Ακόμα, μπορεί να ξενίσει κάποιους η ενασχόληση με το αντι-σεξιστικό ζήτημα αλλά και με το οργανωτικό θέμα, δυο πτυχές της αντι-εξουσιαστικής οπτικής που λίγο φωτίζονται από τις ελληνικές εκδοτικές προσπάθειες. Για μας, ωστόσο, είναι πολύ σημαντική

η έναρξη διαλόγου πάνω σε θέματα που συνήθως αφήνονται στην άκρη, είτε επειδή θεωρούνται άνευ σημασίας, είτε επειδή όλη η ενεργητικότητα επικεντρώνεται σε άλλους τομείς. Το κείμενο αυτό μπορεί να έχει χάσει εν μέρει την επικαιρότητα του όσον αφορά το γυναικείο κίνημα, διατηρεί όμως μεγάλο μέρος της διαχρονικότητας και του ενδιαφέροντος του ως προς την κριτική στις μεθόδους αυτοοργάνωσης.

Μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε πως δεν συμφωνούμε απόλυτα με κανένα από τα δύο κείμενα. Μιλώντας πιο συγκεκριμένα, η κριτική που ασκούν μάλλον είναι πιο εύστοχη και αξιόλογη από τις προτάσεις που διατυπώνουν. Μόνο και μόνο η χρήση του όρου "εξουσία" μπορεί να απωθεί πολλούς, αποκρύπτοντας την όλη αξία του προβληματισμού που αναπτύσσεται στο κείμενο. Από την άλλη, είναι προτιμότερο να καταπιανόμαστε ενεργητικά με την καταστροφή εξουσιαστικών μορφωμάτων, όπου αυτά εμφανίζονται μέσα στο κίνημά μας, παρά να τα αγνοούμε, αρνούμενοι καν να προφέρουμε τέτοιες λέξεις - "ταμπού". Σίγουρα η λέξη αυτή δεν ηχεί καλά ούτε στα δικά μας αυτιά, αλλά τη χρησιμοποιούμε ελλείψει κάποιας καλύτερης.

Για μας λοιπόν, σαν αντιεξουσιαστές, εχθρούς κάθε ιεραρχίας και υποστηρικτές της οριζόντιας αυτοοργάνωσης, είναι πολύ σημαντικό να αγωνιζόμαστε ενάντια σε κάθε είδους ιεραρχία η οποία τυχόν αναπτύσσεται εντός των ομάδων μας και ιδιαίτερα όταν αυτή έχει άτυπη μορφή. Γιατί πιο εύκολα μπορεί να καταπολεμηθεί μια επίσημη και εμφανής ιεραρχική δομή, παρά μία που είναι συγκαλυμμένη και άτυπη. Αυτό μας οδηγεί στην αποδοχή κάποιων οργανωτικών δομών, θέση που μια ισχυρή, αντι-οργανωτική τάση του κινήματος, δεν ασπάζεται. Επειδή όμως δεν πιστεύουμε πως το συλλογικό αυθόρμητο είναι ικανό σε όλες τις περιστάσεις να αντικαταστήσει ακόμα και τις υποτυπώδεις οργανωτικές δομές, θεωρούμε θεμιτή και εν τέλει απαραίτητη την ύπαρξη δομών, τέτοιων που χωρίς να γραφειοκρατικοποιούν μια ομάδα, δεν επιτρέπουν σε ένα κομμάτι της να καθορίζει τη συνολική της πορεία και δράση.

Όσο για το κίνημα γυναικείας απελευθέρωσης, το υποστηρίζουμε μέσα σε ένα γενικότερο πρόταγμα κοινωνικής απελευθέρωσης, θεωρώντας ότι η σεξιστική κυριαρχία και καταπίεση υφίσταται και πρέπει να καταπολεμηθεί ξεχωριστά, γιατί δεν θα καταργηθεί ως δια μαγείας με την πτώση του καπιταλισμού ή οποιουδήποτε άλλου συστήματος κυριαρχίας - χωρίς αυτή η πεποίθηση να σημαίνει ότι κατακερματίζοντας τη δράση μας εστιάζουμε μονάχα σε ένα θέμα. Δεν μπορούμε όμως να παραβλέψουμε τη σημαντική συμβολή του γυναικείου κινήματος στη ριζοσπαστικοποίηση του ανταγωνιστικού κινήματος, κάτι που βασίζεται στην εναντίωση σε πρότυπα κοινά αποδεκτά από την πλειοψηφία των ανδρών επαναστατών. Σαν παράδειγμα αναφέρουμε το γνωστό σύνθημα "το προσωπικό είναι πολιτικό", που πιστεύουμε ότι έχει προκαλέσει πολλές ζυμώσεις στο εσωτερικό του κινήματος.

Τελικά, παρ' όλες τις ατέλειες του, πιστεύουμε πως το κείμενο είναι χρήσιμο και θέτει τη βάση για μια γόνιμη συζήτηση πάνω στο θέμα της οργάνωσης των μικρών ομάδων. Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό το ότι δεν παρουσιάζεται μόνο του, αλλά συνοδευόμενο από την κριτική "Η Τυραννία της Τυραννίας", καθώς αυτό το δεύτερο κείμενο καταδεικνύει πολλές από τις ελλείψεις και ατέλειες του πρώτου κειμένου, ανοίγοντας τη συζήτηση πάνω σ' αυτό. Θα ήταν, λοιπόν, λάθος να θεωρηθεί σαν μια αποκρυσταλλωμένη θέση, γιατί ο σκοπός της έκδοσής του, αλλά και γενικότερα των εκδόσεών αυτών, δεν είναι να σερβίρουν έτοιμες λύσεις και απαντήσεις, αλλά να παρέχουν ερεθίσματα που θα βοηθήσουν τους αναγνώστες στον μακρύ και δύσκολο δρόμο για τον αυτοκαθορισμό και την ατομική και κοινωνική αυτονομία.

Η ΤΥΡΑΝΝΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΥΣΙΑΣ ΔΟΜΩΝ

Στα χρόνια κατά τα οποία σχηματοποιήθηκε το κίνημα γυναικειάς απελευθέρωσης, δόθηκε μεγάλη έμφαση στις λεγόμενες ομάδες χωρίς δομή και χωρίς αρχηγό, σαν την κύρια -αν όχι τη μοναδική- μορφή οργάνωσης του κινήματος. Πηγή αυτής της ιδέας ήταν μια φυσιολογική αντίδραση ενάντια στην υπερβολικά δομημένη κοινωνία μέσα στην οποία βρεθήκαμε οι περισσότερες από εμάς, στον αναπόφευκτο έλεγχο πάνω στη ζωή μας που αυτή η κοινωνία έδινε σε άλλους και στο συνεχή ελιτισμό της Αριστεράς και παρόμοιων ομάδων, οι οποίες υποτίθεται πως αντιμάχονταν αυτή την υπερβολική παρουσία δομών.

Ωστόσο, η ιδέα της "απουσίας δομών" έχει μετατραπεί, από μια υγιή αντίθεση σε αυτές τις τάσεις, σε αυτοσκοπό. Η ιδέα αυτή, που έχει αναλυθεί δυσανάλογα λίγο σε σχέση με το πόσο έχει χρησιμοποιηθεί, έχει γίνει ένα εγγενές και αναμφισβήτητο κομμάτι της ιδεολογίας της γυναικειάς απελευθέρωσης. Αυτό δεν αποτέλεσε πρόβλημα κατά το πρώτο στάδιο της ανάπτυξης του κινήματος. Από νωρίς καθόρισε σαν κύριο στόχο και κύρια μέθοδό του την καλλιέργεια συνείδησης, και η "ανοιχτή ομάδα χωρίς δομές" ήταν ένα θαυμάσιο μέσο γι' αυτό το σκοπό. Η χαλαρότητα και η ανεπισημότητά της ενθάρρυνε τη συμμετοχή στη συζήτηση και η συχνή ατμόσφαιρα υποστήριξης έφερνε στο φως την προσωπική επίγνωση. Το γεγονός πως αυτές οι ομάδες δεν οδήγησαν σε κανένα πιο απτό αποτέλεσμα πέραν της προσωπικής επίγνωσης, δεν αποτελούσε πρόβλημα, μιας και ο σκοπός τους στην πραγματικότητα δεν πήγαινε και πολύ μακρύτερα.

Τα ουσιαώδη προβλήματα δεν εμφανίστηκαν παρά μόνο όταν οι διάφορες ανοιχτές ομάδες εξάντλησαν τα πλεονεκτήματα της καλλιέργειας συνείδησης και αποφάσισαν

πως ήθελαν να ασχοληθούν με κάτι πιο συγκεκριμένο. Σ' αυτό το σημείο τις περισσότερες φορές παρήκμαζαν, γιατί οι περισσότερες ομάδες δεν ήταν διατεθειμένες να αλλάξουν, μαζί με την αποστολή τους, και τη δομή τους. Οι γυναίκες είχαν αποδεχτεί πλήρως την ιδέα της "απουσίας δομών" χωρίς να συνειδητοποιούν πόσο περιοριστική ήταν η υιοθέτησή της. Προσπαθούσαν να χρησιμοποιήσουν την ομάδα "χωρίς δομές" και την άτυπη συνέλευση για σκοπούς για τους οποίους ήταν ακατάλληλες, λόγω μιας τυφλής πίστης πως οποιοδήποτε άλλο μέσο δεν θα μπορούσε παρά να είναι καταπιεστικό.

Αν το κίνημα θέλει να προχωρήσει πέρα από αυτά τα αρχικά στάδια ανάπτυξης, θα πρέπει να βγει από την πλάνη του όσον αφορά κάποιες προκαταλήψεις για την οργάνωση και τις δομές. Δεν υπάρχει τίποτα έμφυτα κακό σ' αυτές. Μπορεί να γίνει -και συχνά γίνεται- κακή χρήση τους, αλλά το να τις απορρίπτουμε ασυζητητί επειδή γίνεται κακή χρήση τους, είναι σαν να απαρνούμαστε τα απαραίτητα εργαλεία για την περαιτέρω εξέλιξή μας. Πρέπει να κατανοήσουμε γιατί η "απουσία δομών" δεν είναι αποτελεσματική.

Επίσημες και άτυπες δομές

Αντίθετα με αυτό που θέλουμε να πιστεύουμε, δεν υπάρχει ομάδα χωρίς δομές. Οποιαδήποτε ομάδα ανθρώπων - όποια κι αν είναι η φύση της - συνενυρίσκεται για κάποια χρονική περίοδο, για

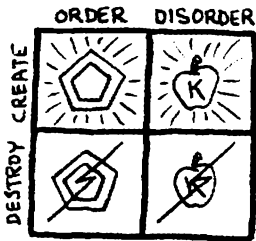
οποιοδήποτε σκοπό, αναπόφευκτα θα δομηθεί με κάποιο τρόπο. Η δομή μπορεί να είναι ευέλικτη, να διαφέρει από καιρού εις καιρόν, να διανέμει τα καθήκοντα, την εξουσία και τους πόρους στα μέλη της, ισότιμα ή όχι. Αλλά θα σχηματιστεί ανεξαρτήτως ικανοτήτων, προσωπικότητας και προθέσεων των ατόμων που συμμετέχουν. Το ίδιο το γεγονός πως είμαστε άτομα με διαφορετικά ταλέντα, προδιαθέσεις και υπόβαθρα, το καθιστά αναπόφευκτο. Μονάχα αν αρνούμασταν να σχετιστούμε και να αλληλεπιδράσουμε σε οποιαδήποτε βάση θα μπορούσαμε να προσεγγίσουμε την απουσία δομών, και αυτή δεν είναι η φύση μιας ανθρώπινης ομάδας.

Αυτό σημαίνει πως το να αγωνιζόμαστε για μια ομάδα χωρίς δομές είναι το ίδιο χρήσιμο και απατηλό με το να στοχεύουμε σε ένα "αντικειμενικό" ρεπορτάζ, μια κοινωνική επιστήμη "ανεξάρτητη" από τους νόμους της αγοράς ή μια "ελεύθερη" οικονομία. Μια "laissez-faire" ομάδα είναι το ίδιο ρεαλιστική με μια "laissez-faire" κοινωνία. Η έννοια αυτή γίνεται ένα προπέτασμα καπνού για τους ισχυρούς ή τους τυχερούς, έτσι ώστε να εγκαθιδρύσουν μια αναμφισβήτητη ηγεμονία πάνω στους άλλους. Αυτή η ηγεμονία μπορεί να εδραιωθεί εύκολα, γιατί η έννοια της "απουσίας δομών" δεν εμποδίζει τη δημιουργία άτυπων δομών, αλλά μονάχα των επίσημων. Παρομοίως, η "laissez-faire" φιλοσοφία δεν εμπόδισε τους οικονομικά ισχυρούς από το να επιβάλουν τον έλεγχο τους πάνω στους μισθούς, τις τιμές και τη διανομή των αγαθών. Μονάχα την κυβέρνηση εμπόδισε να κάνει κάτι τέτοιο. Επομένως, η απουσία δομών μετατρέπεται σε έναν τρόπο συγκάλυψης της εξουσίας, και στο εσωτερικό του γυναικείου κινήματος συνήθως συνηγορούν έντονα υπέρ της οι πιο ισχυρές (είτε έχουν συνείδηση της δύναμής τους είτε όχι). Όσο η δομή της ομάδας είναι άτυπη, μόνο λίγες γνωρίζουν τους κανόνες που καθορίζουν τη λήψη των αποφάσεων και μόνο εκείνες που γνωρίζουν τους κανόνες έχουν συνείδηση της εξουσίας. Όσες δεν γνωρίζουν τους κανόνες και δεν επιλέγονται προς μύηση πρέπει να παραμείνουν στη σύγχυση ή να υποφέρουν από

παρανοϊκές αυταπάτες πως συμβαίνει κάτι που δεν εμπίπτει στην αντίληψή τους.

Για να έχει την ευκαιρία οποιαδήποτε γυναίκα να εμπλακεί σε μια συγκεκριμένη ομάδα και να συμμετάσχει στις δραστηριότητες της, η δομή της ομάδας θα πρέπει να είναι σαφής και όχι υπονοούμενη. Οι κανόνες για τη λήψη αποφάσεων πρέπει να είναι ανοιχτοί και διαθέσιμοι σε όλους, και αυτό μπορεί να γίνει μονάχα αν είναι επίσημοι. Αυτό δε σημαίνει πως η επισημοποίηση μιας ομάδας καταστρέφει την άτυπη δομή της. Συνήθως δεν την καταστρέφει. Αλλά όντως παρεμποδίζει την άτυπη δομή από την απόκτηση κυριαρχικού ελέγχου και καθιστά διαθέσιμα τα μέσα για την καταπολέμησή του. Η "απουσία δομών" οργανωτικά είναι αδύνατη. Δεν μπορούμε να αποφασίσουμε αν θα έχουμε μια ομάδα δομημένη ή μια ομάδα "χωρίς δομές". Μπορούμε να αποφασίσουμε μόνο για το αν η δομή της θα είναι ή όχι επίσημη. Επομένως, από εδώ και στο εξής η λέξη δεν θα χρησιμοποιείται παρά μόνο για να αναφερθεί στην έννοια που αντιπροσωπεύει: Το ανοργάνωτες θα αναφέρεται στις ομάδες που δεν έχουν δομηθεί σκόπιμα με ένα συγκεκριμένο τρόπο. Το οργανωμένες θα αναφέρεται σε αυτές που το έχουν κάνει. Μια οργανωμένη ομάδα έχει πάντα μια επίσημη δομή και μπορεί επίσης να έχει και μια άτυπη. Μια

ανοργάνωτη ομάδα έχει πάντα μια άτυπη ή συγκαλυμμένη δομή. Είναι αυτή η άτυπη δομή, ιδιαίτερα στις ανοργάνωτες ομάδες, που θέτει τα θεμέλια για τη δημιουργία των ελίτ.

Η φύση του ελιτισμού

Η λέξη "ελίτιστρια" είναι ίσως η πιο παρανοημένη λέξη στο κίνημα γυναικείας απελευθέρωσης. Χρησιμοποιείται εξίσου συχνά και για τους ίδιους λόγους που χρησιμοποιήθηκε η λέξη "μετριοπαθής" τη δεκαετία του '50. Σπανίως χρησιμοποιείται σωστά. Στο εσωτερικό του κινήματος συνήθως αναφέρεται σε άτομα, αν και τα προσωπικά χαρακτηριστικά και οι δραστηριότητες αυτών στις οποίες απευθύνεται μπορεί να διαφέρουν πολύ. Ένα άτομο δεν μπορεί ποτέ να αποτελεί "ελίτ" ως άτομο, γιατί η μόνη ορθή εφαρμογή του όρου "ελίτ" αφορά ομάδες. Οποιοδήποτε άτομο, είτε είναι διάσημο στον περίγυρό του ή όχι, δεν μπορεί ποτέ να αποτελέσει ελίτ.

Για να το θέσουμε σωστά, η ελίτ σχετίζεται με μια μικρή ομάδα ανθρώπων που ασκεί εξουσία πάνω σε μια μεγαλύτερη ομάδα της οποίας αποτελεί μέρος, συνήθως χωρίς άμεση ευθύνη προς τη μεγαλύτερη αυτή ομάδα και συχνά χωρίς τη γνώση και τη συγκατάθεσή της. Κάποια γίνεται ελιτίστρια όταν αποτελεί μέλος μιας τέτοιας ομάδας ή την υπερασπίζεται, είτε είναι διάσημη είτε τελείως άγνωστη. Η κακή φήμη δεν αποτελεί κριτήριο για το αν κάποια ανήκει σε τέτοια ομάδα. Οι πιο ύπουλες ελίτ συνήθως συγκροτούνται από άτομα παντελώς άγνωστα στον κόσμο. Οι ευφυείς ελιτίστριες είναι συνήθως αρκετά έξυπνες ώστε να μην επιτρέπουν στον εαυτό τους να γίνουν διάσημες. Όταν αυτό συμβεί, τότε γίνονται και αντικείμενο προσοχής και η μάσκα τους δεν κρύβει πια καλά την εξουσία που έχουν.

Το ότι οι ελίτ είναι άτυπες δεν σημαίνει πως είναι και αόρατες. Σε οποιαδήποτε συνέλευση μικρής ομάδας, κάποια με κοφτερό μάτι και οξύ αυτί μπορεί να καταλάβει ποια επηρεάζει ποια. Τα μέλη μιας ομάδας βασισμένης στη φιλία σχετίζονται περισσότερο μεταξύ τους παρά με τις άλλες. Ακούν πιο προσεκτικά και διακόπτουν λιγότερο. Επαναλαμβάνουν η μία τα επιχειρήματα της άλλης και υποχωρούν ευγενικά. Η έγκριση των "απ' έξω" δεν είναι απαραίτητη για να ληφθεί μια απόφαση -

ωστόσο είναι απαραίτητο για τις "απ' έξω" να τα έχουν καλά με τις "μέσα". Φυσικά, οι διαχωριστικές γραμμές δεν είναι τόσο ξεκάθαρες όσο τις παρουσιάζω εδώ. Παρουσιάζονται σαν διαφορετικές αποχρώσεις αλληλεπίδρασης, όχι σαν ένα εκ των προτέρων γραμμένο σενάριο. Όταν κάποια μάθει ποια είναι σημαντικό να συμβουλευτεί προτού ληφθεί μια απόφαση και ποια η έγκριση είναι το επισφράγισμα της αποδοχής, έχει μάθει ποια κάνει κουμάντο.

Οι ελίτ δεν είναι συνομοσίες. Είναι πολύ σπάνιο φαινόμενο να μαζεύεται μια μικρή ομάδα και να προσπαθεί να κυριαρχήσει σε μια μεγαλύτερη ομάδα για να εξυπηρετήσει τους δικούς της σκοπούς. Οι ελίτ δεν είναι τίποτα περισσότερο ή λιγότερο από μια ομάδα φίλων που τυχαίνει να συμμετέχουν στις ίδιες πολιτικές δραστηριότητες. Πιθανότατα θα διατηρούσαν τη φιλία τους είτε είχαν αναμιχθεί σε πολιτικές δραστηριότητες είτε όχι - πιθανότατα θα συμμετείχαν σε πολιτικές δραστηριότητες είτε διατηρούσαν τη φιλία τους είτε όχι. Είναι η σύμπτωση αυτών των δύο φαινομένων που δημιουργεί τις ελίτ σε οποιαδήποτε ομάδα και καθιστά τόσο δύσκολη τη διάλυσή τους.

Οι ομάδες αυτές που βασιζονται στη φιλία λειτουργούν σαν δίκτυα επικοινωνίας, έξω από τα συνήθη κανάλια επικοινωνίας που πιθανώς να είχαν ανοιχτεί από μια ομάδα. Αν δεν έχουν ανοιχτεί τέτοια κανάλια, τότε λειτουργούν ως τα μόνα δίκτυα επικοινωνίας. Επειδή είναι φίλες, επειδή συνήθως μοιράζονται τις ίδιες αξίες και προσανατολισμούς, επειδή μιλούν μεταξύ τους κοινωνικά και συμβουλευονται η μία

την άλλη όταν πρέπει να ληφθούν κοινές αποφάσεις, τα άτομα που συνδέονται με αυτά τα δίκτυα έχουν περισσότερη εξουσία στην ομάδα από αυτά που δεν συνδέονται. Και είναι σπάνια η περίπτωση μιας ομάδας που δεν σχηματίζει κάποια άτυπα δίκτυα επικοινωνίας μεταξύ των φίλων που έχουν προκύψει εντός αυτής.

Κάποιες ομάδες, ανάλογα με το μέγεθός τους, πιθανότατα να έχουν πάνω από ένα τέτοιο άτυπο δίκτυο επικοινωνίας. Τα δίκτυα μπορεί μέχρι και να επικαλύπτονται. Όταν υπάρχει μόνο ένα τέτοιο δίκτυο, αποτελεί την ελίτ μιας κατά τα άλλα ανοργάνωτης ομάδας, είτε οι συμμετέχουσες σ' αυτό επιθυμούν να είναι ελιτίστριες είτε όχι. Αν είναι το μόνο τέτοιου είδους δίκτυο σε μια οργανωμένη ομάδα, μπορεί να αποτελεί ελίτ, μπορεί και όχι, ανάλογα με τη σύνθεσή του και τη φύση της επίσημης δομής. Αν υπάρχουν δύο ή περισσότερα τέτοια δίκτυα φίλων, μπορεί να ανταγωνίζονται για την εξουσία μέσα στην ομάδα, δημιουργώντας επομένως φράξιες, ή το ένα να παραιτηθεί οικειοθελώς από τον ανταγωνισμό, αφήνοντας το άλλο να πάρει τη θέση της ελίτ. Συνήθως σε μια οργανωμένη ομάδα δύο ή περισσότερα τέτοια δίκτυα φίλων ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την επίσημη εξουσία. Αυτή είναι συχνά η πιο υγιής κατάσταση. Τα άλλα μέλη είναι σε θέση να διαιτητεύουν τις δύο ανταγωνίστριες για την εξουσία και επομένως να έχουν απαιτήσεις από την ομάδα στην οποία δηλώνουν προσωρινά πίστη.

Η αναπόφευκτα ελιτίστικη και κλειστή φύση των άτυπων δικτύων επικοινωνίας μεταξύ φίλων δεν είναι ούτε καινούριο φαινόμενο, χαρακτηριστικό του γυναικείου κινήματος, ούτε κάτι καινούριο για τις γυναίκες. Τέτοιες άτυπες σχέσεις έχουν αποκλείσει επί αιώνες τη συμμετοχή των γυναικών σε ομάδες υποτιθέμενα απαλλαγμένες από διακρίσεις, των οποίων αποτελούσαν μέρος. Σε οποιοδήποτε επάγγελμα ή οργάνωση αυτά τα δίκτυα έχουν δημιουργήσει τη νοοτροπία των "αποδυστηρίων" και των δεσμών μεταξύ των "παλιών", που έχουν παρεμποδίσει αποτελεσματικά τις γυναίκες σαν ομάδα (καθώς

και ατομικά κάποιους άντρες) να έχουν ίση πρόσβαση στις πηγές της εξουσίας ή της κοινωνικής ανταμοιβής. Μεγάλο μέρος της ενεργητικότητας των παλιότερων γυναικείων κινήματων αναλώθηκε στην επισημοποίηση των δομών λήψης αποφάσεων και της διαδικασίας επιλογής, με σκοπό της δυνατότητα άμεσης αντιμετώπισης του αποκλεισμού των γυναικών. Όπως καλά γνωρίζουμε, αυτές οι προσπάθειες δεν απέτρεψαν τα άτυπα, αυστηρά αντρικά δίκτυα απ' το να κάνουν διακρίσεις εις βάρος των γυναικών, αλλά έχουν καταστήσει κάτι τέτοιο πιο δύσκολο. Μιας και οι κινηματικές ομάδες δεν έχουν λάβει χειροπιαστές αποφάσεις για το ποιος θα ασκεί εξουσία στο εσωτερικό τους, χρησιμοποιούνται πολλά διαφορετικά κριτήρια ανά τη χώρα. Τα περισσότερα κριτήρια ευθυγραμμίζονται με τα παραδοσιακά θηλυκά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα, στις απαρχές του κινήματος, ο γάμος ήταν συνήθως αναγκαία προϋπόθεση για τη συμμετοχή στην άτυπη ελίτ. Όπως τις έχει διδάξει η παράδοση, οι παντρεμένες γυναίκες συναναστρέφονται κυρίως μεταξύ τους και θεωρούν πολύ απειλητικές τις ανύπαντρες για να τις κάνουν φίλες τους. Σε πολλές πόλεις αυτό το κριτήριο εξευγενίστηκε ακόμα περισσότερο, περιλαμβάνοντας μόνο τις γυναίκες που είχαν παντρευτεί μέλη της Νέας Αριστεράς. Ωστόσο, αυτό το στερεότυπο δεν υποστηριζόταν μονάχα από την παράδοση, μιας και οι άντρες που ανήκαν στη Νέα Αριστερά είχαν συχνά πρόσβαση στους πόρους που χρειαζόταν το κίνημα -όπως λίστες διευθύνσεων για επικοινωνία, τυπογραφεία, επαφές και πληροφορίες- και οι γυναίκες είχαν συνηθίσει να παίρνουν αυτό που χρειάζονται μέσω των ανδρών και όχι ανεξάρτητα. Καθώς το κίνημα αλλάζει με το πέρασμα του χρόνου, ο γάμος έχει γίνει ένα όχι πια και τόσο καθολικό κριτήριο για την αποτελεσματική συμμετοχή, παρ' όλο που οι άτυπες ελίτ δημιουργούν ακόμα πρότυπα σύμφωνα με τα οποία μόνο οι γυναίκες που κατέχουν συγκεκριμένα υλικά ή προσωπικά χαρακτηριστικά μπορούν να γίνουν μέλη. Τα πρότυπα συχνά περιλαμβάνουν: να προέρχεσαι από την αστική τάξη (παρ' όλη τη ρητορική περί σύνδεσης με την εργατική τάξη), να είσαι παντρεμένη, να μην είσαι

Αυτές οι άτυπες δομές μπορούν να κάνουν πολύ χρήσιμα πράγματα. Αλλά μονάχα οι ανοργάνωτες ομάδες κυβερνώνται απόλυτα από αυτές. Όταν οι άτυπες ελίτ συνδυάζονται με το μύθο της "απουσίας δομών", δεν μπορεί να γίνει καμία απόπειρα χαλιναγώγησης της άσκησης εξουσίας, καθώς αυτή γίνεται ιδιότροπη.

Το γεγονός αυτό έχει δυο δυνητικά αρνητικές συνέπειες τις οποίες πρέπει να έχουμε υπόψη. Η πρώτη είναι πως η άτυπη δομή λήψης αποφάσεων θα γίνει σαν αυτή μιας γυναικείας αδελφότητας, όπου ακούμε κάποια άλλη επειδή τη συμπαθούμε, όχι επειδή έχει σπουδαία πράγματα να πει. Αυτό δεν πειράζει και τόσο, όσο το κίνημα δεν κάνει σπουδαία πράγματα. Αν όμως θέλουμε να μην περιοριστεί η ανάπτυξη του σ' αυτό το προκαταρτικό στάδιο, θα πρέπει να μεταβάλλει αυτή την τάση. Η δεύτερη είναι πως οι άτυπες δομές δεν έχουν την υποχρέωση να έχουν ευθύνη προς την ομάδα σαν σύνολο. Η εξουσία τους δεν τους δόθηκε - δεν μπορούν να τους την πάρουν πίσω. Η επιρροή τους δεν βασίζεται σ' αυτά που κάνουν για την ομάδα - επομένως δεν μπορούν να επηρεαστούν από την ομάδα άμεσα. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα πως οι άτυπες δομές είναι ανεύθυνες. Εκείνες που ενδιαφέρονται να διατηρήσουν την επιρροή τους συνήθως προσπαθούν να είναι υπεύθυνες. Απλά η ομάδα δεν μπορεί να επιβάλει αυτή την υπευθυνότητα - είναι εξαρτημένη από τα συμφέροντα της ελίτ.

Το σύστημα των "σταρ"

Η ιδέα της "απουσίας δομών" έχει δημιουργήσει το σύστημα των "σταρ". Ζούμε σε μια κοινωνία που αναμένει από τις πολιτικές ομάδες να λάβουν αποφάσεις και να επιλέξουν ανθρώπους που θα ανακοινώσουν αυτές τις αποφάσεις στο κοινό σαν σύνολο. Ο τύπος και το κοινό δεν ξέρουν να ακούν με σοβαρότητα την κάθε γυναίκα ατομικά σαν γυναίκα - θέλουν να ξέρουν τι νιώθει η ομάδα. Μόνο τρεις τεχνικές έχουν αναπτυχθεί για τη συγκρότηση μιας συλλογικής άποψης: οι εκλογές ή το

δημοψήφισμα, το ερωτηματολόγιο έρευνας της κοινής γνώμης και η επιλογή εκπροσώπων τύπου σε μια κατάλληλη συνέλευση. Το κίνημα γυναικείας απελευθέρωσης δεν έχει χρησιμοποιήσει καμία από αυτές για να επικοινωνήσει με το κοινό. Ούτε το κίνημα σαν σύνολο ούτε οι περισσότερες από τις πολυπληθείς ομάδες στο εσωτερικό του δεν συγκρότησαν ένα μέσο επεξήγησης της θέσης τους πάνω σε διάφορα ζητήματα. Αλλά το κοινό έχει εθιστεί στην αναζήτηση εκπροσώπων.

Ενώ συνειδητά δεν έχει επιλέξει εκπροσώπους, το κίνημα έχει αποβάλει πολλές γυναίκες που τράβηξαν την προσοχή του κοινού για διάφορους λόγους. Αυτές οι γυναίκες δεν αντιπροσωπεύουν καμία συγκεκριμένη ομάδα ή κατεστημένη άποψη - το γνωρίζουν αυτό και συνήθως το αναφέρουν. Αλλά επειδή δεν υπάρχουν επίσημοι εκπρόσωποι ούτε κάποιο σώμα λήψης αποφάσεων, ο τύπος μπορεί να παίρνει συνεντεύξεις όποτε θέλει για να γνωρίσει τη θέση του κινήματος πάνω σ' ένα θέμα, και αυτές οι γυναίκες θεωρούνται εκπρόσωποι. Επομένως, είτε το θέλουν είτε όχι, είτε αρέσει στο κίνημα είτε όχι, στις γυναίκες που χαίρουν της προσοχής του κοινού προσδίδεται κατά παράβαση ο ρόλος της εκπροσώπου. Αυτή είναι μια κύρια αιτία της οργής που νιώθει κανείς συχνά προς τις γυναίκες που κατηγοριοποιούνται ως "σταρ". Επειδή δεν επιλέχθηκαν από τις γυναίκες μέσα στο κίνημα για να εκπροσωπήσουν τις απόψεις του κινήματος, προκαλούν

αγανάκτηση όταν ο τύπος παίρνει σαν δεδομένο πως εκείνες εκπροσωπούν το κίνημα. Αλλά όσο το κίνημα δεν επιλέγει τις εκπροσώπους του, ο ρόλος αυτός θα δίνεται σ' αυτές τις γυναίκες από τον τύπο και την κοινή γνώμη, ανεξαρτήτως της επιθυμίας τους.

Αυτό έχει διάφορες αρνητικές συνέπειες τόσο για το κίνημα όσο και για τις γυναίκες που αποκαλούνται "σταρ". Πρώτον, μιας και το κίνημα δεν τις έχει χρίσει εκπροσώπους, δεν μπορεί και να τις ανακαλέσει. Ο τύπος τις έβαλε σ' αυτή τη θέση και μόνο ο τύπος μπορεί να επιλέξει να πάψει να τις ακούει. Ο τύπος θα συνεχίσει να θεωρεί τις "σταρ" σαν εκπροσώπους, όσο δεν έχει εναλλακτικές πηγές επίσημων ανακοινώσεων από το κίνημα. Το κίνημα θα συνεχίσει να μην ελέγχει την επιλογή των εκπροσώπων του προς τα έξω, όσο θα πιστεύει πως δεν θα έπρεπε να έχει καθόλου εκπροσώπους. Δεύτερον, οι γυναίκες που παίρνουν αυτό το ρόλο συχνά δέχονται παθιασμένες επιθέσεις από τις αδελφές τους. Αυτό δεν ωφελεί σε τίποτα το κίνημα και είναι επώδυνα καταστροφικό για τα εμπλεκόμενα άτομα. Τέτοιες επιθέσεις έχουν σαν μόνο αποτέλεσμα είτε την πλήρη αποχώρηση της γυναίκας από το κίνημα (συχνά μέσα σε πικρή αποξένωση), είτε την απώλεια του αισθήματος ευθύνης απέναντι στις "αδελφές" της. Ίσως διατηρεί μια κάποια ασαφώς καθορισμένη πίστη στο κίνημα, αλλά δεν είναι πια δεκτική στις πιέσεις των υπόλοιπων γυναικών μέσα σ' αυτό. Δεν μπορεί να νιώθει υπεύθυνη απέναντι σε ανθρώπους που της έχουν προκαλέσει τέτοιο πόνο χωρίς να είναι μαζοχίστρια, και αυτές οι γυναίκες είναι συνήθως πολύ δυνατές για να λυγίσουν κάτω από αυτού του είδους την προσωπική πίεση. Έτσι η αντίδραση προς το σύστημα των "σταρ" ενθαρρύνει το είδος ακριβώς της ατομικής έλλειψης υπευθυνότητας που το κίνημα καταδικάζει. Με το διωγμό

μιας αδερφής με την αιτιολογία πως είναι "σταρ", το κίνημα χάνει οποιοδήποτε έλεγχο μπορεί να είχε πάνω σ' αυτό το άτομο, που μπορεί ελεύθερα να διαπράξει όλες τις ατομικιστικές αμαρτίες για τις οποίες είχε κατηγορηθεί.

Πολιτική ανικανότητα

Οι ανοργάνωτες ομάδες μπορεί να είναι πολύ αποτελεσματικές στο να κάνουν τις γυναίκες να μιλήσουν για τη ζωή τους - δεν είναι και πολύ καλές στο να φέρνουν σε πέρας άλλα πράγματα. Αν δεν αλλάξει ο τρόπος λειτουργίας τους, οι ομάδες παραπαίουν απ' τη στιγμή που οι άνθρωποι κουράζονται "μόνο να μιλούν" και θέλουν να κάνουν κάτι παραπάνω. Περιστασιακά, η άτυπη δομή που έχει σχηματιστεί μέσα στην ομάδα συμπίπτει με μια υπάρχουσα ανάγκη η οποία μπορεί να ικανοποιηθεί με τρόπο τέτοιο, ώστε να δίνει την εντύπωση ότι μια ανοργάνωτη ομάδα "λειτουργεί", δηλ. ότι συμπτωματικά η ομάδα έχει δημιουργήσει με ακρίβεια το καταλληλότερο είδος δομής για την εμπλοκή της σε ένα συγκεκριμένο εγχείρημα.

Αν και το να δουλεύεις σε μια ομάδα τέτοιου είδους αποτελεί μαγευτική εμπειρία, είναι από την άλλη σπάνιο και πολύ δύσκολο να επαναληφθεί. Σε μια τέτοια ομάδες συναντώνται, σχεδόν αναπόφευκτα, τέσσερις συνθήκες:

1) Είναι προσανατολισμένη σύμφωνα με το έργο της. Η λειτουργία της είναι πολύ περιορισμένη και συγκεκριμένη, όπως, ας πούμε, η διοργάνωση ενός συνεδρίου ή η έκδοση μιας εφημερίδας. Είναι βασικά το έργο που δομεί την ομάδα. Το έργο καθορίζει τι πρέπει να γίνει και πότε πρέπει να γίνει. Παρέχει μια κατευθυντήρια γραμμή σύμφωνα με την οποία τα άτομα κρίνουν τις πράξεις τους και διαμορφώνουν σχέδια για μελλοντικές δραστηριότητες.

2) Είναι σχετικά μικρή και ομοιογενής. Η ομοιογένεια είναι απαραίτητη προκειμένου να εξασφαλιστεί η "κοινή γλώσσα" ή η αλληλεπίδραση των συμμετεχουσών. Άνθρωποι με πολύ

διαφορετικό υπόβαθρο μπορεί να εμπλουτίζουν την ομάδα καλλιέργειας συνείδησης, όπου η καθημέρα μαθαίνει από την εμπειρία των άλλων, αλλά η ύπαρξη μεγάλης διαφοράς μεταξύ των μελών μιας προσανατολισμένης σύμφωνα με το έργο ομάδας απλά σημαίνει πως συνεχώς θα παρεξηγούνται. Τόσο διαφορετικοί άνθρωποι ερμηνεύουν λέξεις και πράξεις με διαφορετικό τρόπο. Έχουν διαφορετικές προσδοκίες από τη συμπεριφορά του άλλου και κρίνουν τα αποτελέσματα με διαφορετικά κριτήρια. Αν όλοι γνωρίζονται μεταξύ τους τόσο καλά ώστε να αντιλαμβάνονται τις διαφορετικές τάσεις, τότε αυτές μπορούν να διευθετηθούν. Συνήθως όμως οδηγούν μονάχα σε σύγχυση και ατέλειωτες ώρες επίλυσης διαμαχών που κανείς δεν είχε σκεφτεί ότι θα προέκυπταν.

3) Υπάρχει υψηλός βαθμός επικοινωνίας. Οι πληροφορίες πρέπει να διαβιβάζονται σε όλους, οι απόψεις να λαμβάνονται υπόψη, η δουλειά να μοιράζεται και να εξασφαλίζεται η συμμετοχή στη λήψη των σχετικών αποφάσεων. Αυτό μπορεί να συμβεί μονάχα αν η ομάδα είναι μικρή και τα άτομα μένουν μαζί κατά τις πιο σημαντικές φάσεις του έργου. Εννοείται πως ο αριθμός των αλληλεπιδράσεων αυξάνει με γεωμετρική πρόοδο ανάλογα με τον αριθμό των συμμετεχουσών. Αυτό περιορίζει αναπόφευκτα τις συμμετέχουσες στην ομάδα περίπου σε πέντε ή αποκλείει κάποιες από κάποιες αποφάσεις. Οι επιτυχημένες ομάδες μπορεί να αριθμούν 10 ή 15 μέλη, αλλά μόνο όταν ουσιαστικά αποτελούνται από αρκετές μικρότερες υποομάδες που έχουν αναλάβει συγκεκριμένα μέρη της αποστολής και κάποια μέλη τους είναι κοινά, ώστε να μπορεί να γνωστοποιείται παντού εύκολα το τι κάνουν οι διάφορες υποομάδες.

4) Υπάρχει χαμηλός βαθμός εξειδίκευσης δεξιοτήτων. Δεν χρειάζεται να μπορούν όλοι να κάνουν τα πάντα, αλλά όλα θα

πρέπει να μπορούν να γίνουν από περισσότερα του ενός άτομου. Έτσι κανένα άτομο δεν είναι απολύτως απαραίτητο. Οι άνθρωποι γίνονται, σε κάποιο βαθμό, εναλλάξιμα κομμάτια.

Ενώ αυτές οι συνθήκες μπορούν να προκύψουν χωρίς προσπάθεια στις μικρές ομάδες, κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό στις μεγάλες. Συνεπώς, μιας και το μεγαλύτερο κίνημα στις περισσότερες πόλεις είναι εξίσου ανοργάνωτο με τις διάφορες ανοιχτές ομάδες, δεν είναι και πολύ πιο αποτελεσματικό απ' ό,τι οι ομάδες αυτές, όσον αφορά συγκεκριμένα καθήκοντα. Η άτυπη δομή σπάνια διατηρείται για αρκετό διάστημα ή είναι σε αρκετά στενή επαφή με τους ανθρώπους, για να μπορέσει να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Έτσι, το κίνημα παράγει πολλή κίνηση και λίγα αποτελέσματα. Δυστυχώς, οι συνέπειες όλης αυτής της κίνησης δεν είναι τόσο ακίνδυνες όσο οι συνέπειες των αποτελεσμάτων, και θύμα τους είναι το ίδιο το κίνημα.

Κάποιες ομάδες μετατρέπονται σε εγχειρήματα τοπικής δράσης, όταν έχουν συμμετοχή περιορισμένου αριθμού ατόμων που εργάζονται σε μικρή κλίμακα. Αυτή η μορφή όμως περιορίζει τη δραστηριότητα του κινήματος στο τοπικό επίπεδο. Επίσης, για να λειτουργούν καλά, οι ομάδες συνήθως περιορίζονται σ' αυτή την άτυπη ομάδα φίλων, η οποία έκανε κουμάντο εξ αρχής. Αυτό αποκλείει τη συμμετοχή πολλών γυναικών. Όσο ο μόνος τρόπος με τον οποίο μπορούν να συμμετάσχουν στο κίνημα οι γυναίκες είναι το να είναι μέλη μιας μικρής ομάδας, οι μη κοινωνικές έχουν ένα ευδιάκριτο μειονέκτημα. Όσο οι ομάδες φίλων αποτελούν το κύριο μέσο οργανωτικής δραστηριότητας, ο ελιτισμός θεσμοποιείται.

Για τις ομάδες που δεν μπορούν να βρουν ένα τοπικό εγχείρημα για να αφοσιωθούν, το να παραμείνουν μαζί σαν ομάδα γίνεται αυτοσκοπός. Όταν μια ομάδα δεν έχει κάποιο συγκεκριμένο έργο (και η καλλιέργεια συνείδησης είναι ένα έργο), τα άτομα που την αποτελούν διοχετεύουν την ενέργειά τους στην άσκηση ελέγχου πάνω στα άλλα μέλη της ομάδας. Αυτό δεν γίνεται τόσο λόγω μιας κακόβουλης επιθυμίας για

χειραγώγηση των άλλων (αν και μερικές φορές είναι ακριβώς έτσι), όσο λόγω του ότι δεν έχουν τίποτα καλύτερο να κάνουν με τα χαρίσματά τους. Άνθρωποι ικανοί, με ελεύθερο χρόνο και ανάγκη να δικαιολογήσουν την ύπαρξή τους ως ομάδα, κατευθύνουν τις προσπάθειές τους στην επιβολή προσωπικού ελέγχου και ξοδεύουν το χρόνο τους κριτικάροντας την προσωπικότητα των άλλων μελών της ομάδας. Οι εσωτερικές έριδες και τα προσωπικά παιχνίδια εξουσίας κυριαρχούν καθημερινά. Όταν μια ομάδα αναλαμβάνει ένα έργο, οι άνθρωποι μαθαίνουν να δέχονται τους άλλους όπως είναι και να υποτάσσουν τις προσωπικές τους αντιπάθειες στους ευρύτερους στόχους. Πρέπει να θέτουμε κάποια όρια στην παρόρμηση να προσαρμόσουμε κάθε άτομο σ' αυτό που πιστεύουμε πως θά' πρεπε να είναι.

Το τέλος της διαδικασίας καλλιέργειας συνείδησης αφήνει τα άτομα χωρίς προορισμό, και η απουσία δομής χωρίς δυνατότητα να τον βρουν. Οι γυναίκες του κινήματος ή στρέφονται στον εαυτό τους και στις αδελφές τους ή ψάχνουν εναλλακτικούς τρόπους δράσης. Υπάρχουν λίγοι τέτοιοι τρόποι. Μερικές γυναίκες απλά "κάνουν κάτι δικό τους". Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλο βαθμού προσωπική δημιουργικότητα, η περισσότερη απ' την οποία είναι χρήσιμη στο κίνημα, αλλά δεν είναι μια βιώσιμη εναλλακτική λύση για τις πιο πολλές γυναίκες

και σίγουρα δεν γεννά πνεύμα συνεργατικής ομαδικής προσπάθειας. Άλλες γυναίκες αποχωρούν τελείως από το κίνημα, γιατί δεν θέλουν να ακολουθήσουν ένα προσωπικό εγχείρημα και δεν

έχουν ανακαλύψει κάποιο τρόπο να βρουν, να ενσωματωθούν ή να ξεκινήσουν ομαδικά εγχειρήματα που να τις ενδιαφέρουν.

Πολλές στρέφονται σε άλλες πολιτικές οργανώσεις που παρέχουν το είδος της οργανωμένης, αποτελεσματικής δραστηριότητας που δεν μπόρεσαν να βρουν στο γυναικείο κίνημα. Έτσι, οι πολιτικές αυτές οργανώσεις που θεωρούν το γυναικείο ζήτημα ως μερικό, βρίσκουν στο κίνημα γυναικείας απελευθέρωσης ένα τεράστιο πεδίο για στρατολόγηση νέων μελών. Δεν υπάρχει λόγος γι' αυτές τις οργανώσεις να "παρεισφρήσουν" στο κίνημα (αν και κάτι τέτοιο δεν αποκλείεται). Η επιθυμία για κάποια πολιτική δραστηριότητα με νόημα, που αναπτύσσεται στις γυναίκες με τη συμμετοχή τους στο κίνημα γυναικείας απελευθέρωσης, είναι επαρκής για να τις κάνει πρόθυμες να μπου σε άλλες οργανώσεις. Το ίδιο το κίνημα δεν προσφέρει διεξόδους για τις νέες τους ιδέες και δραστηριότητες.

Οι γυναίκες που μπαίνουν σε άλλες πολιτικές οργανώσεις ενώ παραμένουν στο κίνημα γυναικείας απελευθέρωσης, ή που μπαίνουν στο κίνημα παραμένοντας στις άλλες πολιτικές οργανώσεις, γίνονται με τη σειρά τους η μυχικοκαλιά νέων άτυπων δομών. Αυτά τα δίκτυα φίλων βισιάζονται μάλλον στις κοινές τους μη φεμινιστικές απόψεις, πιαρά στα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Το δίκτυο, ωστόσο, λειτουργεί σχεδόν με τον ίδιο τρόπο. Επειδή οι γυναίκες μοιράζονται κοινές αξίες, ιδέες και πολιτικούς προσανατολισμούς, συγκροτούν κι αυτές άτυπες, χωρίς να έχουν σχεδιαστεί ή επιλεγεί, ανεύθυνες ελίτ - είτε από πρόθεση είτε όχι.

Αυτές οι νέες άτυπες ελίτ συχνά θεωρούνται ως απειλή από τις παλιές άτυπες ελίτ που είχαν ήδη συγκροτηθεί στο εσωτερικό διαφορετικών κινηματικών ομάδων. Η αντίληψη αυτή είναι εύστοχη. Αυτά τα πολιτικά προσανατολισμένα δίκτυα σπάνια δείχνουν πρόθεση απλά να αποτελέσουν "αδελφότητες", όπως έκαναν πολλά από τα παλιά, και θέλουν να προσηλυτίσουν κι άλλα άτομα τόσο στις πολιτικές όσο και στις φεμινιστικές

τους ιδέες. Αυτό είναι απλώς φυσιολογικό, αλλά οι συνέπειες του για τη γυναικεία απελευθέρωση ποτέ δεν έχουν συζητηθεί επαρκώς. Σπάνια οι παλιές ελίτ είναι πρόθυμες να βγάλουν στο φως τέτοιες διαφορές απόψεων, γιατί αυτό θα αποκάλυπτε τη φύση της άτυπης δομής της ομάδας.

Πολλές από αυτές τις άτυπες ελίτ κρύβονται πίσω από το λάβαρο του "αντιελιτισμού" και της "απουσίας δομών". Για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τον ανταγωνισμό μιας άλλης άτυπης δομής, θα ήταν υποχρεωμένες να "δημοσιοποιηθούν", και μια τέτοια προοπτική είναι φορτωμένη με επικίνδυνες συνέπειες. Έτσι, προκειμένου να διατηρήσουν την εξουσία τους, είναι ευκολότερο να εκλογικεύσουν τον αποκλεισμό των μελών της άλλης άτυπης δομής, με προσχηματικές κατηγορίες όπως "κομμουνίστριες", "ρεφορμίστριες", "λεσβίες" ή "ετεροφυλόφιλες". Η μόνη εναλλακτική λύση είναι να οργανωθεί επίσημα η ομάδα με τρόπο ώστε να θεσμοποιείται η αρχική εξουσία, πράγμα που δεν είναι πάντα δυνατό. Αν οι άτυπες ελίτ είναι καλά οργανωμένες και έχουν ασκήσει στο παρελθόν ένα ικανό μέρος της εξουσίας τους, είναι πραγματοποιήσιμο. Τέτοιες ομάδες έχουν ένα κάποιο παρελθόν πολιτικής αποτελεσματικότητας, μιας και η στεγανότητα της άτυπης δομής έχει αποδειχθεί ότι αντικαθιστά επαρκώς την επίσημη δομή. Το να οργανωθούν δεν αλλάζει και πολύ τη λειτουργία τους, αν και η θεσμοποίηση των δομών εξουσίας τις φέρνει πράγματι αντιμέτωπες με την επίσημη αμφισβήτηση. Συχνά οι ομάδες που χρειάζονται περισσότερο τη δομή είναι οι πλέον ανίκανες να τη δημιουργήσουν. Οι άτυπες δομές τους δεν έχουν σχηματιστεί αρκετά καλά και η προσκόλληση στην ιδεολογία της "απουσίας δομών" τις κάνει να διστάζουν να αλλάξουν τακτική. Όσο λιγότερο οργανωμένη είναι μια ομάδα, τόσο περισσότερο της λείπουν οι άτυπες δομές. Όσο περισσότερο προσκολλάται στην ιδεολογία της "απουσίας δομών", τόσο πιο ευάλωτη είναι στο να περιπέσει στην εξουσία μιας ομάδας πολιτικών συντρόφων.

Μιας και το κίνημα στο σύνολό του είναι τόσο

ανοργάνωτο όσο και οι ομάδες που το αποτελούν, είναι εξίσου τρωτό όσον αφορά τις έμμεσες επιρροές. Αλλά το φαινόμενο εκδηλώνεται διαφορετικά. Οι περισσότερες ομάδες μπορούν να λειτουργούν αυτόνομα σε τοπικό επίπεδο, αλλά μόνο οι ομάδες που μπορούν να οργανώσουν μια δραστηριότητα σ' ολόκληρη τη χώρα είναι οργανωμένες σε εθνικό επίπεδο. Έτσι, συχνά, την εθνική κατεύθυνση των φεμινιστικών δραστηριοτήτων την παρέχουν οι οργανωμένες φεμινιστικές οργανώσεις, και η κατεύθυνση καθορίζεται από τις προτεραιότητες των οργανώσεων αυτών. Ομάδες όπως η Εθνική Οργάνωση Γυναίκων και η Ομοσπονδία Δράσης για τη Γυναικεία Ισότητα και κάποιες κλειστές αριστερές οργανώσεις είναι πολύ απλά οι μόνες που μπορούν να οργανώσουν μια εκστρατεία σε εθνικό επίπεδο. Η πληθώρα των ανοργάνωτων ομάδων για τη γυναικεία απελευθέρωση μπορούν να επιλέξουν αν θα υποστηρίξουν ή όχι αυτές τις εκστρατείες, αλλά είναι ανίκανες να οργανώσουν δικές τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο τα μέλη τους μετατρέπονται σε στρατεύματα υπό την ηγεσία των οργανωμένων ομάδων. Οι έκδηλα ανοργάνωτες ομάδες δεν είναι σε θέση να κάνουν χρήση των δυνατοτήτων του κινήματος για να υποστηρίξουν τις προτεραιότητές τους, ούτε καν να αποφασίσουν για το ποιες είναι αυτές.

Όσο λιγότερο οργανωμένο είναι ένα κίνημα, τόσο λιγότερο έλεγχο έχει πάνω στην κατεύθυνση προς την οποία αναπτύσσεται και στις πολιτικές δράσεις που αναλαμβάνει. Αυτό δεν σημαίνει πως δεν διαδίδονται οι ιδέες του. Με δεδομένο ένα κάποιο ενδιαφέρον από τα μέσα ενημέρωσης και την καταλληλότητα των κοινωνικών συνθηκών, οι ιδέες μπορούν να διαχυθούν ευρέως. Αλλά η διάχυση των ιδεών δεν σημαίνει πως αυτές υλοποιούνται - σημαίνει μονάχα πως συζητιούνται. Στο βαθμό που μπορούν να εφαρμοστούν ατομικά, γίνονται πράξη - στον βαθμό που απαιτούν συντονισμένη πολιτική εξουσία για να υλοποιηθούν, δεν γίνονται.

Όσο το κίνημα γυναικείας απελευθέρωσης μένει πιστό

σε μια μορφή οργάνωσης που τονίζει τις μικρές, αδρανείς ομάδες συζήτησης μεταξύ φίλων, τα οξύτερα προβλήματα της απουσίας δομών δεν θα γίνονται αισθητά. Αλλά αυτός ο τρόπος οργάνωσης έχει τα όριά του. Είναι πολιτικά αναποτελεσματικός, αποκλείει και κάνει διακρίσεις σε βάρος όσων γυναικών δεν μπορούν να εισχωρήσουν στα δίκτυα φίλων. Όσες δεν ταιριάζουν στα ήδη υπάρχοντα δίκτυα λόγω τάξης, φυλής, επαγγέλματος, γονικής ή συζυγικής κατάστασης, ή λόγω προσωπικότητας, αναπόφευκτα θα αποθαρρυνθούν και δεν θα συμμετάσχουν. Όσες ταιριάζουν, θα αναπτύξουν συμφέροντα για να διατηρηθούν τα πράγματα ως έχουν.

Τα συμφέροντα των άτυπων ομάδων θα υποστηρίζονται από τις υπάρχουσες άτυπες δομές, και το κίνημα δεν θα μπορεί να καθορίσει ποιος θα πρέπει να ασκεί την εξουσία στο εσωτερικό του. Το κίνημα, με το να συνεχίζει εσκεμμένα να αρνείται να επιλέξει ποια θα ασκεί την εξουσία, δεν σημαίνει πως καταργεί την ίδια την εξουσία. Το μόνο που κάνει είναι να απαρνείται το δικαίωμα να ζητάει ευθύνες από αυτές που ασκούν εξουσία και επιρροή. Αν το κίνημα εξακολουθεί να διατηρεί την εξουσία όσο γίνεται πιο διάχυτη, επειδή γνωρίζει πως δεν μπορεί να ζητήσει ευθύνες από αυτές που την κατέχουν, δεν αποτρέπει την πλήρη κυριαρχία κάποιου ατόμου ή ομάδας.

Συγχρόνως όμως εξασφαλίζει κάθε δυνατή αναποτελεσματικότητα του κινήματος. Υπάρχει μια χρυσή τομή ανάμεσα στην κυριαρχία και την αναποτελεσματικότητα που μπορεί και πρέπει να βρεθεί.

Αν αυτή τη στιγμή ο κόμπος φτάνει στο χτένι, είναι επειδή η φύση του κινήματος αλλάζει αναγκαστικά. Η καλλιέργεια

συνείδησης, ως κύρια λειτουργία του κινήματος γυναικείας απελευθέρωσης, έχει αρχίσει να χάνει την αξία της. Λόγω της ευρείας δημοσιότητας των τελευταίων δύο ετών και των πολυάριθμων βιβλίων και άρθρων που κυκλοφορούν στην επίσημη αγορά, η γυναικεία απελευθέρωση έχει μπει σε κάθε σπίτι. Τα ζητήματά της συζητούνται και σχηματίζονται άτυπες ανοιχτές ομάδες από ανθρώπους που δεν συνδέονται ρητά με κάποια κινηματική ομάδα. Η καθαρά εκπαιδευτική δουλειά δεν είναι πια τόσο αναγκαία. Το κίνημα πρέπει να προχωρήσει σε άλλα έργα. Τώρα χρειάζεται να καθορίσει τις προτεραιότητές του, να ξεκαθαρίσει τους στόχους του και να αφοσιωθεί στους αντικειμενικούς σκοπούς του, συντονισμένα. Για να το πετύχει αυτό, θα πρέπει να οργανωθεί σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Αρχές της δημοκρατικής οργάνωσης

Όταν το κίνημα πάψει να είναι τόσο πεισματικά προσκολλημένο στην ιδεολογία της "απουσίας δομών", θα είναι ελεύθερο να αναπτύξει τις καταλληλότερες για την υγιή λειτουργία του δομές οργάνωσης. Αυτό δεν σημαίνει πως θα πρέπει να πάμε στο άλλο άκρο και να μιμηθούμε τυφλά τις πυραμδοσιακές μορφές οργάνωσης. Αλλά ούτε θα πρέπει τυφλά να τις απορρίψουμε όλες. Κάποιες παραδοσιακές τεχνικές θα αποδειχθούν χρήσιμες, χωρίς να είναι τέλειες. Κάποιες θα μας μάθουν τι θα πρέπει να αποφεύγουμε για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων, με ελάχιστο κόστος για τα άτομα του κινήματος. Κυρίως θα πρέπει να πειραματιστούμε με διάφορους τρόπους οργάνωσης και να αναπτύξουμε μια ποικιλία τεχνικών για χρήση υπό διαφορετικές συνθήκες. Το σύστημα της κλήρωσης είναι μια τέτοιου είδους ιδέα που έχει προκύψει από το κίνημα. Δεν είναι εφαρμόσιμη σε όλες τις περιστάσεις, αλλά είναι χρήσιμη σε κάποιες. Χρειαζόμαστε κι άλλες ιδέες για την οργάνωση. Αλλά προτού μπορέσουμε να προχωρήσουμε ευφυώς στον πειραματισμό, θα πρέπει να δεχτούμε την άποψη πως δεν

υπάρχει τίποτα έμφυτα κακό με την ίδια την οργάνωση - μόνο με την υπερβολική της χρήση.

Ενώ επιδιόμαστε σ' αυτή τη διαδικασία του "δοκιμάζω και βρίσκω τι μου κάνει", θα πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας κάποιες αρχές που είναι απαραίτητες στη δημοκρατική οργάνωση και πολιτικά αποτελεσματικές:

1. Ανάθεση συγκεκριμένης εξουσίας σε συγκεκριμένα άτομα για συγκεκριμένα καθήκοντα με δημοκρατικές διαδικασίες. Το να αφήνεις άτομα να αναλαμβάνουν δουλειές ή καθήκοντα κατά παράβαση, σημαίνει μονάχα πως δεν θα πραγματοποιηθούν με αξιόπιστο τρόπο. Αν κάποια επιλέγεται για ένα καθήκον, το προτιμότερο αφού έχει εκφράσει ενδιαφέρον ή πρόθεση να το κάνει, έχει δώσει μια υπόσχεση που δύσκολα αγνοείται.

2. Απαίτηση από όλες εκείνες στις οποίες έχει ανατεθεί εξουσία να είναι υπεύθυνες προς όλες όσες τις έχουν επιλέξει. Με τον τρόπο αυτό η ομάδα έχει έλεγχο πάνω στα άτομα σε θέσεις εξουσίας. Τα άτομα μπορεί να ασκούν εξουσία, αλλά είναι η ομάδα που έχει τον τελευταίο λόγο για το πώς ασκείται η εξουσία.

3. Κατανομή της εξουσίας σε όσο γίνεται περισσότερα άτομα. Αυτό αποτρέπει το μονοπώλιο της εξουσίας και απαιτεί εκείνες που κατέχουν θέσεις εξουσίας να συμβουλευονται πολλές άλλες κατά τη διαδικασία άσκησης της. Επίσης δίνει την ευκαιρία σε πολλά άτομα να αναλάβουν ευθύνες για συγκεκριμένα καθήκοντα και έτσι να αποκτήσουν συγκεκριμένες δεξιότητες.

4. Εκ περιτροπής ανάληψη των καθηκόντων. Οι ευθύνες που αναλαμβάνονται για πολύ καιρό από το ίδιο άτομο, επίσημα ή άτυπα, αρχίζουν να θεωρούνται "ιδιοκτησία" του και δεν παραιτείται εύκολα από αυτές, ούτε εκείνες ελέγχονται από την

ομάδα. Αντιθέτως, αν τα καθήκοντα εναλλάσσονται πολύ συχνά, τότε το άτομο δεν έχει αρκετό χρόνο για να μάθει τη δουλειά του και να αποκτήσει μια αίσθηση ικανοποίησης επειδή τα καταφέρνει καλά σ' αυτήν.

5. Ανάθεση των καθηκόντων βάσει λογικών κριτηρίων. Η επιλογή κάποιας για μια θέση επειδή είναι αρεστή στην ομάδα ή η ανάθεση δύσκολης δουλειάς επειδή δεν είναι αρεστή, σε βάθος χρόνου δεν βοηθά ούτε την ομάδα ούτε το άτομο. Αυτά που θα πρέπει να μας ενδιαφέρουν περισσότερο όταν κάνουμε αυτή την επιλογή είναι η ικανότητα, το ενδιαφέρον και η υπευθυνότητα. Θα πρέπει να δίνεται η ευκαιρία να αποκτήσει κανείς δεξιότητες που δεν έχει, αλλά αυτό γίνεται καλύτερα μέσω ενός προγράμματος "μαθητείας" παρά με τη μέθοδο "ή κολυμπάς ή πνίγεσαι". Η ανάληψη μιας ευθύνης στην οποία δεν μπορείς να ανταπεξέλθεις σου ρίχνει το ηθικό. Αντιστρόφως, ο εθιστικός από αυτό που κάνεις καλά δεν σε ενθαρρύνει να αναπτύξεις τις δεξιότητές σου. Οι γυναίκες έχουν τιμωρηθεί κατά το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας επειδή ήταν ικανές - δεν χρειάζεται το κίνημα να επαναλάβει αυτή τη διαδικασία.

6. Διάχυση των πληροφοριών σε όλες όσο το δυνατόν συχνότερα. Η πληροφόρηση είναι δύναμη. Η πρόσβαση στην

πληροφορία επαυξάνει τη δύναμη του ατόμου. Όταν ένα άτομο δίκτυο διαδίδει νέες ιδέες και πληροφορίες στο εσωτερικό του και εκτός ομάδας, ήδη εμπλέκεται σε μια διαδικασία σχηματισμού γνώμης - χωρίς να συμμετέχει η ομάδα. Όσο πιο πολλά ξέρει κανείς για το πώς λειτουργούν τα πράγματα, τόσο πιο πολιτικά αποτελεσματικός γίνεται.

7. Ίση πρόσβαση στους πόρους που χρειάζεται η ομάδα. Αυτό δεν είναι πάντα απολύτως δυνατό, αλλά θα πρέπει να επιδιώκεται. Ένα μέλος που διατηρεί μονοπώλιο πάνω σε έναν αναγκαίο πόρο (όπως μια τυπογραφική μηχανή ή ένας σκοτεινός θάλαμος που βρίσκεται στην κατοχή του συζύγου της) μπορεί να επηρεάσει με άδικο τρόπο τη χρήση αυτού του πόρου. Οι δεξιότητες και οι πληροφορίες είναι κι αυτές πόροι. Οι δεξιότητες και οι πληροφορίες των μελών μπορούν να είναι ισότιμα προσβάσιμες μόνο όταν τα μέλη είναι πρόθυμα να διδάξουν αυτά που ξέρουν στα υπόλοιπα μέλη.

Όταν τηρούνται οι αρχές αυτές, είναι σίγουρο πως οποιεσδήποτε δομές κι αν αναπτυχθούν από τις διάφορες κινηματικές ομάδες θα ελέγχονται και θα είναι υπό την ευθύνη της ομάδας. Η ομάδα ανθρώπων που θα κατέχει θέσεις εξουσίας θα είναι διάχυτη, ευέλικτη, ανοιχτή και προσωρινή. Δεν θα είναι σε θέση να θεσμοποιήσουν την εξουσία τους, μιας και οι τελειωτικές αποφάσεις θα παίρνονται από την ομάδα σαν σύνολο. Η ομάδα θα έχει τη δύναμη να καθορίσει ποιες θα ασκούν εξουσία στο εσωτερικό της.

Jo Freeman

Η ΤΥΡΑΝΝΙΑ ΤΗΣ ΤΥΡΑΝΝΙΑΣ

Ένα άρθρο με τίτλο "Η τυραννία της απουσίας δομών", το οποίο έχει τραβήξει την προσοχή μέσα στο γυναικείο κίνημα, (στο MS, στο Second Wave κλπ.), επιτίθεται στην τάση που επιζητά ομάδες "χωρίς αρχηγό" και "χωρίς δομές", σαν την κύρια -αν όχι τη μοναδική- οργανωτική μορφή του κινήματος, θεωρώντας πως αυτή οδηγεί σε αδιέξοδο. Αν και έχει γραφτεί και έχει διαβαστεί καλόπιστα, σαν βοήθημα προς το κίνημα, το άρθρο αυτό είναι καταστροφικό, καθώς διαστρεβλώνει και δυσφημεί μια έγκυρη και συνειδητή στρατηγική για τη δημιουργία ενός επαναστατικού κινήματος. Είναι καιρός πια να αναγνωρίσουμε την κατεύθυνση στην οποία οδηγούν τέτοιες τάσεις σαν μια πραγματική πολιτική εναλλακτική λύση στην ιεραρχική οργάνωση, παρά να τις καταστρέφουμε εν τη γενέσει τους.

Υπάρχουν (τουλάχιστον) δύο διαφορετικά μοντέλα δημιουργίας ενός κινήματος, εκ των οποίων η Joreen αναγνωρίζει μόνο το ένα: τη μαζική οργάνωση με ισχυρό, συγκεντρωτικό έλεγχο, σαν Κόμμα. Το άλλο μοντέλο, το οποίο θεωρεί τη μαζική υποστήριξη μονάχα σαν μια αναγκαιότητα σε περίπτωση χαριστικής βολής, βασίζεται σε μικρές ομάδες με εθελοντική συνεργασία.

Μια μεγάλη ομάδα λειτουργεί σαν το ολικό άθροισμα των κομματιών που την αποτελούν - κάθε μέλος λειτουργεί σαν μονάδα, σαν γρανάζι στη μηχανή της μεγάλης οργάνωσης. Το άτομο αλλοτριώνεται από αυτό το μέγεθος και υποβιβάζεται σε έναν αγώνα ενάντια στα εμπόδια που υψώνει το μέγεθος της ομάδας - παραδείγματος χάριν, σπαταλώντας ενέργεια προκειμένου να κάνει την άποψή του να ακουστεί.

Οι μικρές ομάδες από την άλλη πολλαπλασιάζουν τη δύναμη του κάθε μέλους. Δουλεύοντας συλλογικά με λίγα άτομα, η μικρή ομάδα χρησιμοποιεί την παντός είδους συνεισφορά της καθεμιάς στο έπακρο, τρέφοντας και

αναπτύσσοντας την, αντί να την σπαταλάει μέσα στο ανταγωνιστικό πνεύμα της μεγάλης οργάνωσης που συνοψίζεται στο "επιβιώνει ο ικανότερος/εξυπνότερος/σοφότερος".

Η Joreen συσχετίζει την επικράτηση των μικρών ομάδων με τη φάση του γυναικείου κινήματος που εστιάζει στην καλλιέργεια συνείδησης, αλλά συμπεραίνει πως με την αλλαγή κατεύθυνσης από την αλλαγή της προσωπικής συνείδησης στην οικοδόμηση ενός μαζικού επαναστατικού κινήματος, οι γυναίκες θα έπρεπε να εργάζονται για την οικοδόμηση μιας μεγάλης οργάνωσης. Σίγουρα ισχύει το γεγονός ότι εδώ και κάποιον καιρό πολλές γυναίκες που συμμετείχαν σε ομάδες καλλιέργειας συνείδησης για κάποιο χρονικό διάστημα νιώθουν την ανάγκη να επεκτείνουν τις πολιτικές τους δραστηριότητες πέραν του πεδίου δράσης της ομάδας και δεν είναι βέβαιες για το πώς να προχωρήσουν προς αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, ισχύει επίσης πως κι άλλα παρακλάδια της Αριστεράς είναι το ίδιο αβέβαια για το πώς θα συντρίψουν την καπιταλιστική, ημιφασιστική, ημιφασιστική Αμερική.

Αλλά η Joreen δεν καταφέρνει να προσδιορίσει τι ακριβώς εννοεί όταν αναφέρεται στο γυναικείο κίνημα, κάτι που αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για μια συζήτηση πάνω στην στρατηγική ή τις κατευθύνσεις.

Το φεμινιστικό κίνημα στην πλήρη έκφρασή του, δηλαδή είναι ένα κίνημα που θέλει να συντρίψει την πατριαρχία, είναι ένα επαναστατικό κίνημα και ένα σοσιαλιστικό κίνημα, υποθετημένο κάτω από την ομπρέλα της Αριστεράς. Ένα πρόβλημα κεντρικής σημασίας για τον καθορισμό της στρατηγικής των γυναικών όσον αφορά το κίνημά τους είναι η σχέση τους με την αρσενική Αριστερά. Δεν θέλουμε να υποθετήσουμε τον τρόπο λειτουργίας της, γιατί τον θεωρούμε στην διαιώνιση των πατριαρχικών, και τώρα τελευταία, των καπιταλιστικών αξιών.

Αν και καταβάλλουμε τις καλύτερες δυνατές προσπάθειες για να αποκηρύξουμε και να διαχωριστούμε από την αντρική Αριστερά, οι ενέργειές μας υπήρξαν άκαρπες. Οι

άντρες τείνουν να οργανώνονται με τον τρόπο που γαμάνε - μια μεγάλη εφόρμηση και μετά, σαν να λέμε, "μπουμ, μπαμ, ευχαριστώ πολύ μαντάμ". Εμείς οι γυναίκες θα πρέπει να οικοδομήσουμε το κίνημά μας με τον τρόπο που κάνουμε έρωτα: σταδιακά, με συνεχή συμμετοχή, απεριόριστη υπομονή - και, φυσικά, πολλαπλούς οργανισμούς. Αντί να αποθαρρυνόμαστε και να απομονωνόμαστε τώρα, θα έπρεπε να βρισκόμαστε στις μικρές μας ομάδες - συζητώντας, κάνοντας σχέδια, δημιουργώντας και κωλυσιεργώντας. Πάντα θα πρέπει να κωλυσιεργούμε στην πατριαρχία και πάντα να υποστηρίζουμε τις γυναίκες - πάντα θα πρέπει να ασχολούμαστε ενεργά και να δημιουργούμε φεμινιστικές δραστηριότητες, επειδή όλες ευημερούμε μέσα σ' αυτές. Χωρίς αυτές, οι γυναίκες το ρίχνουν στα ηρεμιστικά, τρελαίνονται και αυτοκτονούν.

Το αντίθετο άκρο από την αδράνεια, που φαίνεται να μαστίζει τους πολιτικά ενεργούς ανθρώπους, είναι η υπερενασχόληση, η οποία οδήγησε στα τέλη της δεκαετίας του '60 σε μια γενιά 'καμμένων' ριζοσπαστών. Μια φίλη φεμινίστρια έκανε μια φορά το σχόλιο πως, γι' αυτήν, η "ένταξη στο γυναικείο κίνημα" σήμαινε να περνάει περίπου 25% του χρόνου της σε ομαδικές δραστηριότητες και το 75% για προσωπική εξέλιξη. Αυτή είναι μια πραγματικά σημαντική κατανομή χρόνου την οποία πρέπει να σκεφτούν οι γυναίκες του "κινήματος". Το αντρικό κίνημα μας δίδαξε πως οι άνθρωποι του "κινήματος" υποτίθεται πως αφιερώνουν 24 ώρες το 24ώρο στο Σκοπό, κάτι που συμπίπτει με τον τρόπο που κοινωνικοποιούνται οι γυναίκες στην αυτοθυσία. Ωστόσο, οποιαδήποτε κι αν είναι η πηγή της ανιδιοτελείας μας, τείνουμε να πέφτουμε με τα μούτρα στις οργανωτικές δραστηριότητες, παραμελώντας την προσωπική εξέλιξη, μέχρι που κάποια μέρα συνειδητοποιούμε πως δεν ξέρουμε τι κάνουμε και για ποιον και αρχίζουμε να μισούμε τους εαυτούς μας όσο και πριν μπούμε στο κίνημα. (Η ανδρική υπερενασχόληση, από την άλλη, άσχετη προφανώς με οποιοδήποτε χαρακτηριστικό αυτοθυσίας που συνδέεται με το φύλο, όντως αναδύει τη μυρωδιά της

Προτεσταντικής/Εβραϊκής ηθικής της εργασίας/επιτυχίας και, ακόμα πιο κατάφωρα, το ορθολογικό, άνετο, χωρίς συναισθήματα προσωπείο με το οποίο η υπερβολική επίδειξη ιφρηνωπότητας [machismo] καταπιέζει τα ανδρικά συναισθήματα.)

Αυτές οι επαναλαμβανόμενες παγίδες, που ισοδυναμούν με μια απύθμενη άβυσσο για το κίνημα, εξηγούνται από την Joreen ως μέρος της "Τυραννίας της απουσίας δομών", κάτι που αποτελεί αστέιο, αν το δούμε από την άποψη ενός έθνους ημιαυτόματων ανθρώπων, που αγωνίζονται να διατηρήσουν μια φαινομενική ατομικότητα ενάντια σε μια μετατεχνολογική, ιματριωτικοβιομηχανική μπουλντόζα.

Αυτό που σίγουρα δεν χρειαζόμαστε, είναι περισσότερες δομές και κανόνες που μας δίνουν εύκολες απαντήσεις, προκατασκευασμένες εναλλακτικές λύσεις που μας στερούν το χώρο για να δημιουργήσουμε το δικό μας τρόπο ζωής. Αυτό που απαιτεί τη γυναικεία Αριστερά, και ακόμα περισσότερο τα άλλα ημικλάδια της, είναι η "τυραννία της τυραννίας", η οποία μας ιμιοδίζει να συνδεθούμε με άτομα και να δημιουργήσουμε οργανώσεις με τρόπο τέτοιο ώστε να μην εξαλείφεται η ατομικότητα με προκαθορισμένους ρόλους, και να ελευθερώσουμε τους εαυτούς μας από τις κυπιαλιστικές δομές.

Επομένως, αντίθετα με τον ισχυρισμό της Joreen, η ψύση της καλλιέργειας συνείδησης δεν έχει τελειώσει για το κίνημα. Η καλλιέργεια συνείδησης είναι μια ζωτική διαδικασία που πρέπει να συνεχιστεί, μεταξύ αυτών που αγριάζονται με την κοινωνική

αλλαγή, για την κοινωνική απελευθέρωση και διά μέσου αυτής. Το να καλλιεργούμε τη συνείδησή μας -βοηθώντας, δηλαδή, η μία την άλλη να απαλλαγούμε από πανάρχαια δεσμά- είναι η κύρια μέθοδος με την οποία οι γυναίκες θα μετατρέψουν την προσωπική οργή τους σε εποικοδομητική ενέργεια και θα μουν στον αγώνα. Το 'καλλιέργεια συνείδησης', ωστόσο, είναι ένας ευρύς όρος- μια κενή μηδαμινότητα, σ' αυτό το σημείο- και χρειάζεται να επεξηγηθεί. Μια προσβλητική τηλεοπτική διαφήμιση μπορεί να καλλιεργήσει συνείδηση σε μια γυναίκα, καθώς αυτή σιδερώνει τα πουκάμισα του άντρα της μόνη της στο σπίτι. Μπορεί να της υπενθυμίσει αυτά που ήδη γνωρίζει, π.χ. πως είναι παγιδευμένη, η ζωή της στερείται νοήματος, είναι βαρετή κλπ. - αλλά μάλλον δεν θα την παροτρύνει να αφήσει τη μπουγάδα και να οργανώσει μια απεργία νοικοκυρών. Η καλλιέργεια συνείδησης, σαν επαναστατική στρατηγική, πρέπει να συντελέσει στο να μεταφράσουν οι γυναίκες την προσωπική τους δυσανεμία σε ταξική συνείδηση και στο να γίνουν οι οργανωμένες γυναίκες προσιτές σε όλες τις άλλες.

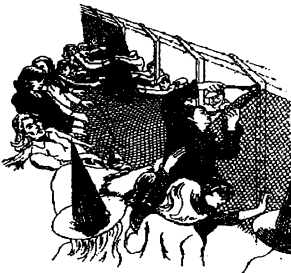
Με τον ισχυρισμό πως το επόμενο βήμα μετά τις ομάδες καλλιέργειας συνείδησης είναι η δημιουργία κινήματος, η Joreen όχι μόνο υπονοεί έναν ψευδή διαχωρισμό μεταξύ αυτών των δύο, αλλά επίσης παραβλέπει μια σημαντική διαδικασία του φεμινιστικού κινήματος, τη δημιουργία γυναικείας κουλτούρας. Ενώ, τελικά, μια μαζική δύναμη γυναικών (και μερικών αντρών) θα είναι απαραίτητη για να διαλυθεί η κρατική εξουσία, ένα μαζικό κίνημα δεν μπορεί να κάνει την επανάσταση από μόνο του. ^Αν^'ελίξασουμε, ^τιν^'ανταρξασουμε^ τον ^καπιταλισμό^ και οικοδομήσουμε το διεθνή σοσιαλισμό, να δημιουργήσουμε μια κοινωνία χωρίς ανδρική υπεροχή, καλά θα κάνουμε να αρχίσουμε ευθύς αμέσως να εργαζόμαστε προς αυτή την κατεύθυνση, γιατί πολλοί από τους καλύτερους αντικαπιταλιστές φίλους μας θα μας δημιουργήσουν τα μεγαλύτερα προβλήματα. Πρέπει να διαμορφώσουμε μια ευδιάκριτη γυναικεία κουλτούρα, στο εσωτερικό της οποίας οι γυναίκες θα μπορούν να καθορίζουν και να εκφράζουν τον εαυτό

τους έξω από τα πατριαρχικά δεδομένα, και η οποία θα ικανοποιεί τις γυναικείες ανάγκες εκεί όπου η πατριαρχία έχει αποτύχει.

Η κουλτούρα είναι ένα συστατικό κομμάτι του επαναστατικού κινήματος - και επίσης ένα από τα ισχυρότερα στοιχεία της αντεπανάστασης. Θα πρέπει να επιστήσουμε την προσοχή στη διευκρίνιση πως η κουλτούρα στην οποία αναφερόμαστε είναι επαναστατική, και να αγωνιζόμαστε συνεχώς για να καταστήσουμε βέβαιο πως παραμένει ριζικά αντίθετη με την πατρική (ΣτΜ με την έννοια της ιεραρχικής) κουλτούρα.

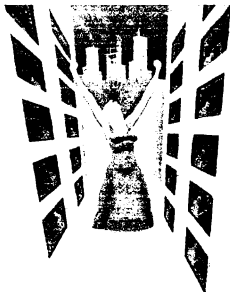
Η κουλτούρα μιας καταπιεσμένης ή αποικιοποιημένης τάξης ή κάστας δεν είναι απαραίτητα επαναστατική. Η Αμερική ημιπεριέχει -τόσο με την έννοια πως "έχει" όσο και περιορίζοντας την εξάπλωσή τους- πολλές "υποκουλτούρες" οι οποίες, αν και αποικοκαθορίζονται ως ενάντιες προς την πατρική κουλτούρα, δεν απειλούν την τάξη πραγμάτων. Στην πραγματικότητα είναι μέρος της μεγάλης, "πλουραλιστικής", ευτυχισμένης αμερικάνικης οικογένειας-κοινωνίας με τις πολλές εθνικές κουλτούρες, είναι μέρος, δηλαδή, της "αντικουλτούρας". Αναγνωρίζονται, επικυρώνονται, υιοθετούνται και αντιγράφονται από τη μεγάλη κουλτούρα. Με αμοιβαία λόγια απορροφούνται.

Η γυναικεία κουλτούρα αντιμετωπίζει απτόν ακριβώς τον κίνδυνο αυτή τη στιγμή, από ένα επαναστατικό, νέο πατελεύθερωτικό

κορσέ, μέχρι το περιοδικό MS και το Ημερολόγιο μιας Τρελής Νοικοκυράς. Η Νέα Γυναίκα, δηλαδή η μεσοαστή, απόφοιτος κολεγίου, που έχει ή αναζητά αρσενικό σύντροφο, έχει το μερίδιό της στο μοίρασμα της Αμερικάνικης πίτας. Ακούγεται εξαιρετικό - αλλά τι γίνεται με την επανάσταση; Πρέπει να επανεκτιμάμε διαρκώς τη θέση μας για να βεβαιωθούμε πως δεν βουλιάζουμε στην πάντα ανοιχτή αγκαλιά του Θείου Σαμ.

Το ζήτημα της γυναικείας κουλτούρας, ενώ δυσφημείται από την αλαζονική και τυφλή αντρική Αριστερά, δεν είναι απαραίτητα ένα ρεβιζιονιστικό ζήτημα. Η πόλωση μεταξύ αρσενικών και θηλυκών ρόλων, όπως καθορίζεται και ελέγχεται από την αντρική κοινωνία, όχι μόνο έχει υποδουλώσει τις γυναίκες, αλλά έχει κάνει και τους άντρες, ανεξαρτήτως τάξης ή φυλής, να νιώθουν ανώτεροι από τις γυναίκες - αυτό το αίσθημα της ανωτερότητας που αντιτίθεται στα αντικαπιταλιστικά αισθήματα είναι η ζωογόνος δύναμη του συστήματος. Ο στόχος της φεμινιστικής επανάστασης είναι να κατακτήσουμε εμείς οι γυναίκες την απόλυτη ανθρωπινότητά μας, κάτι που σημαίνει την καταστροφή των αρσενικών και των θηλυκών ρόλων που

καθιστούν τόσο τους άντρες όσο και τις γυναίκες λειψούς ανθρώπους. Η δημιουργία γυναικείας κουλτούρας είναι το μέσο με το οποίο θα αποκαταστήσουμε τη χαμένη μας ανθρωπινότητα.

Το ζήτημα της χαμένης μας ανθρωπινότητας επαναφέρει το θέμα που οι χυδαίοι μαρξιστές οποιασδήποτε τάξης έχουν παραβλέψει στην ανάλυσή τους εδώ και μισό αιώνα -

ια ψυχοσεξουαλικά στοιχεία στη χαρακτηρισμοή του κάθε ατόμου, τα οποία λειτουργούν σαν ένας προσωπικός ιαπυνομικός μέσα σε κάθε μέλος της κοινωνίας. Ο Wilhelm Reich άρχισε να περιγράφει σε μορφή ρηχή, ετεροφυλοφιλική, γριμάτη αντρικές προκαταλήψεις, τη θωράκιση χαρακτήρα του κάθε ατόμου, που κάνει τους ανθρώπους καλούς φασίστες ή, στη δική μας κοινωνία, απλά καλούς πολίτες. Οι γυναίκες αντιμετωπίζουν αυτό το φαινόμενο καθημερινά, όπως και τα καταπιεσμένα συναισθήματα, ιδιαίτερα εμφανή στους άντρες φίλους τους που τους είναι δύσκολο να τα εκφράσουν ή ακόμα και να τα "εκθέσουν" ειλικρινά. Ο ψυχικός ακρωτηριασμός, τον οποίο η καπιταλιστική κοινωνία μάς εξαναγκάζει να θεωρήσουμε σαν ατομικό πρόβλημα, είναι μια μαζική κοινωνική συνθήκη που βοηθά στη συνοχή της ανεπτυγμένης καπιταλιστικής κοινωνίας. Ο ψυχικός ακρωτηριασμός των πολιτών της τους κάνει να χτυπούν κάρτα στη δουλειά, να πολεμούν στους πολέμους, να καταπιέζουν τις γυναίκες, όσους αν είναι λευκοί και όλους τους αντικομοφομιστές που είναι ευαίσθητοι στην καταπίεση. Στη μετατεχνολογική μας κοινωνία, κάθε μέλος της οποίας αναγνωρίζει πως αυτή αποτελεί την πλέον εξελιγμένη κουλτούρα, ο ψυχικός ακρωτηριασμός είναι επίσης πλήρως εξελιγμένος - η ψυχή μας έχει να αντιμετωπίσει ακοιμα περισσότερα σκατά, όπως ο 'Γλάρος Ιωνάθαν' και η πολιτική του "Είσαι εντάξει, είμαι εντάξει", χωρίς να αναφερθούμε στους μετανεοφροϋδιστές και τους ψυχοχειρουργούς.

Για πολλοστή φορά, ας πούμε πως αν δεν εξετάσουμε τα εσωτερικά ψυχικά δεσμά, ενόσω εξετάζουμε τις εξωτερικές, πολιτικές δομές και τη σχέση μεταξύ αυτών των δύο, δεν θα κατορθώσουμε να δημιουργήσουμε μια δύναμη που θα προκαλέσει τον εχθρό. Στην πραγματικότητα δεν θα ξέρουμε καν τον εχθρό. Η Αριστερά έχει σπαταλήσει ώρες και τόμους προσπάθωντας να ορίσει την άρχουσα τάξη. Η άρχουσα τάξη είναι αντιπρόσωπος-γουρούνια στο κεφάλι κάθε μέλους της κοινωνίας - από εκεί λοιπόν προέρχεται και η λογική της

αποκαλούμενης παράνοιας. Η τυραννία της τυραννίας είναι ένας καλά οχυρωμένος εχθρός.

Το πεδίο όπου διασταυρώνεται ο ψυχολογικός αγώνας με την πολιτική ενασχόληση είναι η μικρή ομάδα. Γι' αυτό το λόγο το ζήτημα της στρατηγικής, της τακτικής και των μεθόδων οργάνωσης είναι τόσο κρίσιμο αυτή τη στιγμή. Η Αριστερά προσπαθεί εδώ και δεκαετίες να βγάλει τον κόσμο στους δρόμους, πάντα προτού φτάσουν έναν επαρκή αριθμό ώστε να υπάρξει κάποιο σημαντικό αποτέλεσμα. Όπως είπε και η I.F. Stone, δεν μπορείς να κάνεις μια επανάσταση όταν τέσσερις στους πέντε ανθρώπους είναι χαρούμενοι. Ούτε θα πρέπει να περιμένουμε μέχρις ότου όλοι είναι έτοιμοι να ριζοσπαστικοποιηθούν. Θα πρέπει συνεχώς να προτείνουμε εναλλακτικές λύσεις απέναντι στον καπιταλισμό, με συνεργατικές φαγητού, δράσεις ενάντια στις εταιρίες και πράξεις προσωπικής εξέγερσης, ενώ παράλληλα θα πρέπει να αγωνιζόμαστε και εναντίον των καπιταλιστικών ψυχικών δομών και αξιών και των τρόπων ζωής που πηγάζουν από αυτές. Δομές, πρόεδροι, αρχηγοί, ρητορική - όταν μια συνέλευση μιας αριστερής ομάδας δεν μπορεί να διακριθεί από μια συνεδρίαση της Αμερικάνικης γερουσίας, δεν θα πρέπει να γελάμε γι' αυτό, αλλά να επανεξετάσουμε τη δομή πίσω από αυτόν τον τρόπο οργάνωσης και να αναγνωρίζουμε έναν εκπρόσωπο του εχθρού.

Η προέλευση της προτίμησης για τη μικρή ομάδα στο γυναικείο κίνημα - και όταν λέω μικρή ομάδα, αναφέρομαι σε πολιτικές κολεκτίβες - βρίσκεται, όπως εξηγεί η Jogeep, στην αντίδραση στην υπερβολικά δομημένη, ιεραρχική οργάνωση της κοινωνίας, γενικότερα και των αντρικών ομάδων της αριστεράς, ειδικότερα. Αλλά αυτό που οι άνθρωποι δεν μπορούν να συνειδητοποιήσουν είναι πως αντιδρούμε ενάντια στη γραφειοκρατία γιατί μας στερεί τον έλεγχο, όπως και η υπόλοιπη κοινωνία. Αντί λοιπόν να αναγνωρίσουμε τον παραλογισμό της συμπεριφοράς μας και να επιστρέψουμε στο δομημένο μαντρί, εμείς που εξεγειρόμαστε ενάντια στη γραφειοκρατία θα πρέπει να δημιουργούμε μια εναλλακτική λύση προς αυτό το είδος

οργάνωσης. Ο λόγος για να οικοδομήσουμε ένα κίνημα θεμελιωμένο στις κολεκτίβες είναι πως θέλουμε να δημιουργήσουμε μια επαναστατική κουλτούρα συνεπή με το όραμα μας για τη νέα κοινωνία. Είναι κάτι παραπάνω από αντίδραση - η μικρή ομάδα αποτελεί μια λύση.

Επειδή το γυναικείο κίνημα τείνει προς τις μικρές ομάδες και επειδή το γυναικείο κίνημα στερείται κατεύθυνσης αυτή τη στιγμή, κάποιοι βγάζουν το συμπέρασμα πως οι μικρές ομάδες ευθύνονται για την έλλειψη αυτή. Συνθηματολογούν περί οργάνωσης ως λύσης στο στρατηγικό αδιέξοδο, λες και η δομή θα μας δώσει θεωρητική διορατικότητα ή θα μας ανακουφίσει από τα προσωπικά μας άγχη. Μπορεί να μας δώσει μια δομή υπό την οποία θα "οργανωθούμε" ή θα συμπεριλάβουμε περισσότερες γυναίκες, αλλά αν απουσιάζει η πολιτική αιματηγική, τότε ίσως δημιουργήσουμε μια Καφκική ειρωνεία, όπου η δίκη έχει αντικατασταθεί από μια συνέλευση.

Η έλλειψη πολιτικής ενέργητικότητας που μας κιναιδυναστεύει τα τελευταία χρόνια, λιγότερο στο γυναικείο κίνημα απ' ό,τι στην αντρική Αριστερά, μάλλον συνδέεται άμεσα με τα αισθήματα προσωπικής μιζέριας που τυραννούν τον καθένα από εμάς. Αν δεν τα αντιμετωπίσουμε άμεσα με την ίδια αυθαρσύνη που δείχνουμε για το βομβαρδισμό του Ανόι, η παρτίδα από το πρώτο θα μας εμποδίσει να εκδικηθούμε αποτελεσματικά για το δεύτερο. Αντί να ζητάμε την αντικατάσταση των μικρών ομάδων από άλλες, οργανωμένες και μεγαλύτερες, χρειάζεται να ενθαρρύνει η μία την άλλη να κατασταλάξουμε σε μικρές, χωρίς δομή ομάδες που αναγνωρίζουν και εκθειάζουν την αξία του ατόμου. Οι φίλιες, περισσότερο από οποιοδήποτε είδους θεραπεία, ανακουφίζουν άμεσα τα αισθήματα προσωπικής μιζέριας - η επανάσταση θα πρέπει να οικοδομηθεί πάνω στο μοντέλο της φιλίας.

Το πανταχού παρόν πρόβλημα με το οποίο καταπιάνεται η Jorgen, το πρόβλημα των ελίτ, δεν βρίσκει τη λύση του με τη δημιουργία δομών. Αντίθετα με την πεποίθηση πως η έλλειψη δομών οδηγεί σε ύπουλες και αόρατες δομές που

βασίζονται στις ελίτ, η απουσία δομών στις μικρές ομάδες αμοιβαίας εμπιστοσύνης καταπολεμά τον ελιτισμό στο θεμελιώδες επίπεδο - στο επίπεδο της προσωπικής δυναμικής, στο οποίο το άτομο που αντιμετωπίζει την ανασφάλειά του με επιθετική συμπεριφορά επιβάλλεται στο άτομο που η ανασφάλειά του το κρατάει σιωπηλό. Η μικρή ομάδα προσωπικής ανάμιξης μαθαίνει πρώτα να αναγνωρίζει αυτές τις διαφορές στο στυλ και μετά να τις εκτιμά και να δουλεύει μ' αυτές. Αντί να προσπαθεί είτε να αγνοήσει είτε να εκμηδενίσει τις διαφορές στο προσωπικό στυλ, η μικρή ομάδα μαθαίνει να τις εκτιμά και να τις χρησιμοποιεί, αυξάνοντας έτσι την προσωπική δύναμη του κάθε ατόμου. Δεδομένου πως όλοι μας έχουμε κοινωνικοποιηθεί σε μια κοινωνία όπου ο προσωπικός ανταγωνισμός με όλα τα άλλα άτομα αποτελεί τρόπο ζωής, δεν πρόκειται να εξαλείψουμε το προσωπικό στυλ σαν τρόπο άσκησης εξουσίας εάν δεν αναγνωρίζουμε διαρκώς τις διαφορές αυτές και δεν μάθουμε να τις αφήνουμε να συνυπάρχουν. Εφόσον δεν είμαστε ο εχθρός αλλά τα θύματα, χρειάζεται να αλληλοβοηθούμαστε και όχι να καταστρέφει η μία την άλλη. Τα καταστροφικά στοιχεία θα υποχωρούν σταδιακά όσο γινόμαστε ισχυρότερες. Αλλά στο μεταξύ, θα πρέπει να φυλαγόμαστε από

καταστάσεις που ανταμείβουν με εξουσία το προσωπικό στυλ. Οι συνελεύσεις απονέμουν βραβεία στον πιο επιθετικό, ρήτορα, χαρισματικό, εκφραστικό (σχεδόν πάντα άντρα).

Λαμβάνοντας υπόψη πόσο πολύ έχουν δυσφημιστεί τα διάφορα παράγωγα του όρου "αναρχισμός", πολύ λίγοι άνθρωποι της Αριστεράς έχουν μελετήσει τον αναρχισμό με κάποια σοβαρότητα. Αν και

περηφανευόμαστε για τον κυνισμό μας όσον αφορά τα κοινωνικά ταμπού, σίγουρα έχουμε ασπαστεί απόλυτα το ταμπού περί "αναρχισμού". Όπως και ο αυνανισμός, ο ανιρχισμός είναι κάτι που όταν μεγαλώνουμε μας μαθαίνουν να το φοβόμαστε, παράλογα και αναντίρρητα, επειδή αν δεν το φοβόμαστε μπορεί να το δοκιμάσουμε, να το μάθουμε και να μας αρέσει. Για οποιαδήποτε έχει σκεφτεί ποτέ το ενδεχόμενο ο αυνανισμός περισσότερο να ωφελεί παρά να τρελαίνει, συνιστάται θερμά να μελετήσει τον αναρχισμό - μέχρι πολύ πίσω, στην εποχή του Μαρξ, όταν ο Μπακούνιν ήταν ο πιο ριζοσπαστικός σοσιαλιστής αντίπαλός του... ο πιο ριζοσπαστικός, γιατί διαλεκτικά βρισκόταν ένα τεράστιο βήμα μπροστά από τον Μαρξ, εμπιστευόμενος τη σωτηρία της ανθρωπότητας στις αρετές των ατόμων.

Γιατί η Αριστερά έχει αγνοήσει έτσι απόλυτα τον ανιρχισμό; Ίσως επειδή οι αναρχικοί/ές δεν έχουν πετύχει ποτέ μια επαναστατική νίκη. Ο μαρξισμός θριάμβευσε, αλλά μαζί του και ο καπιταλισμός. Τι αποδεικνύει αυτό, ή τι άλλο υποδηλώνει πίσω από το ότι ίσως ο ηττημένος, μέχρι στιγμής, ανήκει στη δική μας πλευρά; Οι ρώσου/ίδες αναρχικοί/ές εναντιώθηκαν με μανία στην εξαιρετικά ρεβιζιονιστική τυραννία των Μπολσεβίκων, την οποία η νέα Αριστερά θα χλεύαζε με εγωιστική ημιμάθεια, ενώπιον της προηγούμενης γενιάς, τη δεκαετία του '60. Σίγουρα η παλιά γενιά των αμερικανών ημιστεριστών ήταν στενόμυαλη και δεν κατάλαβε πως ο καπιταλισμός αναγεννιόταν στη Ρωσία, αλλά η χαρτογράφηση ενός μονοπατιού του μαρξιστικού-λενινιστικού δόγματος από ένα όραμα στενά περιχαρακωμένο δεν είναι κάτι για το οποίο περηφανευόμαστε ιδιαίτερα.

Φυσικά, οι γυναίκες βγήκαμε από τα όρια αυτής της περιχαράκωσης πολύ πριν από τους περισσότερους άντρες, επειδή βρεθήκαμε στο σκοτάδι με οδηγούς τους τυφλούς άντρες της νέας Αριστεράς, και αλλάξαμε δρόμο. Νοικοκυρά για την επανάσταση ή πόρνη για το προλεταριάτο, είναι εκπληκτικό το πόσο γρήγορα αναθεωρήσαμε. Ανεξάρτητες γυναικείες ομάδες

σε όλη τη χώρα άρχισαν να λειτουργούν χωρίς τη δομή, τους αρχηγούς και τα άλλα πρόσωπα γενικών καθηκόντων της αντρικής αριστεράς, δημιουργώντας ταυτόχρονα και ανεξάρτητα οργανώσεις παρόμοιες με αυτές των αναρχικών σε διάφορες εποχές και τοποθεσίες. Ούτε αυτό ήταν τυχαίο.

Το στυλ, το θράσος της Έμμα Γκόλντμαν έχει αποτελέσει πρότυπο μίμησης για γυναίκες που δεν θεωρούν τους εαυτούς τους αναρχικές... επειδή η Έμμα διατύπωνε μια τόσο εύστοχη και περιεκτική σκέψη. Λίγες γυναίκες έχουν τρομάξει για τόσο πολύ καιρό τόσους πολλούς άντρες όσο η Έμμα. Φαίνεται λογικό να μελετάμε την Έμμα χωρίς να ασπαζόμαστε κάθε της σκέψη, αλλά βρίσκοντας την πηγή της δύναμής της και της αγάπης της για τη ζωή. Ούτε είναι τυχαίο, πως ο αναρχικός Ερυθρός Τρόμος που λεγόταν Έμμα συνηγορούσε υπέρ και εξασκούσε τον ελεύθερο έρωτα. Αποτελούσε μια πολύ μεγαλύτερη ύβρι για τα καπιταλιστικά δεσμά απ' οποιοδήποτε σύγχρονό της μαρξιστή.

Cathy Levine

Αντίθετα με αυτό που θέλουμε να πιστεύουμε, δεν υπάρχει ομάδα χωρίς δομές. Οποιαδήποτε ομάδα ανθρώπων - όποια κι αν είναι η φύση της - συνευρίσκεται για κάποια χρονική περίοδο, για οποιοδήποτε σκοπό, αναπόφευκτα θα δομηθεί με κάποιο τρόπο... Όσο η δομή της ομάδας είναι άτυπη, μόνο λίγες γνωρίζουν τους κανόνες που καθορίζουν τη λήψη των αποφάσεων και μόνο εκείνες που γνωρίζουν τους κανόνες έχουν συνείδηση της εξουσίας.

